

IRAQI
Academic Scientific Journals

العراقية
المجلات الأكاديمية العلمية

ISSN: 2663-9033 (Online) | ISSN: 2616-6224 (Print)

Journal of Language Studies

Contents available at: <https://jls.tu.edu.iq/index.php/JLS>

The Relationship Between Title and Content in Children's Stories (Jigergoşekan Magazine as a Model)

Asst. Lect. Amina Yaseen Mohamad*

Department of Kurdish Language/ College of Languages / Salahaddin University
amina.mohammad@epu.edu.iq

&

Prof. Dr. Idrees Abdullah Mustafa

Department of Kurdish Language/ College of Languages / Salahaddin University
Idressabdulla@gmail.com

Received: 06/11/2025, Accepted: 01/12/2025, Online Published: 31/03/2026

Abstract

The title is the key to the text, as it defines the meaning of the text's content and its components in revealing meaning, in a way that clarifies the purpose of the story through its title. Therefore, careful attention must be paid when choosing a title according to the general content and idea of the story, because the relationship between the title and the story is a reflective and indicative relationship. Thus, most research in analyzing story texts begins with the title, then moves to the content, and then returns to the title again. This is done with the aim of linking the title to the content of the story text, because the title has special importance for the reader, as it either attracts the reader to the text's content or makes them turn away from it, since it is the first thing that catches the reader's eye. Furthermore, the title represents those signs, desires, and aspects that the writer uses to express their idea, which has made the title valued as an effective term in story text. In this research, we have addressed this relationship from both theoretical and practical perspectives, with our aim being to identify the fundamental point of this mutual influence between them. The research problem is manifested in the fact that if there is no relationship between the title and content—that is, the signifier and the signified—it leads to decreased

* Corresponding Author: Amina Yaseen Mohamad, E-mail: amina.mohammad@epu.edu.iq.

Affiliation: Salahaddin University – Iraq.

© This is an open access article under the CC by licenses <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

reader engagement with the work and raises questions and criticism among researchers and critics. Subsequently, we attempted to examine (7) issues of children's story publications in Jigergoşekan magazine as a sample, where the results showed that these stories possess complete titles.

Keywords: title word, title terminology, importance of title, relationship between title and content

علاقة العنوان بالمحتوى في قصص الأطفال (مجلة جگهركۆشهكان/ فلذات الاكباد نموذجا)

م.م. امينة ياسين محمد

قسم اللغة الكردية / كلية اللغات / جامعة صلاح الدين

و

أ.د. إدريس عبد الله مصطفى

قسم اللغة الكردية / كلية اللغات / جامعة صلاح الدين

المستخلص

العنوان هو مفتاح النص، لأنه يحدد معنى محتوى النص ومكوناته في إظهار المعنى، بشكل يتضح فيه هدف القصة من عنوانها، لذا يجب الحرص في اختيار العنوان وفقاً للمحتوى العام وفكرة القصة، لأن علاقة العنوان بالقصة هي علاقة انعكاسية وإشارية، لذلك تبدأ معظم البحوث في تحليل نص القصة من العنوان، ثم تنتقل إلى المحتوى، ثم تعود إلى العنوان مرة أخرى، ويتم ذلك بهدف ربط العنوان بمحتوى نص القصة، لأن للعنوان أهمية خاصة لدى القارئ، حيث يجذب القارئ من خلاله إلى محتوى النص، أو يدفعه للإعراض عنه، لأنه أول ما يقع في عين القارئ، كما أن العنوان هو تلك الإشارات والرغبات والجوانب التي يستخدمها الكاتب للتعبير عن فكرته، وهذا ما جعل العنوان يُقِيم كمصطلح فعّال في نص القصة. تناولنا في هذا البحث من الناحية النظرية والعملية هذه العلاقة، وكان هدفنا من ذلك تحديد النقطة الأساسية لهذا التأثير المتبادل بينهما، وتتجلى مشكلة البحث في أنه إذا لم تكن هناك علاقة بين العنوان والمحتوى، أي: الدال والمدلول، فإن ذلك يؤدي إلى قلة إقبال القراء على العمل، ويثير تساؤلات ونقداً لدى الباحثين والنقاد. بعد ذلك حاولنا عرض (7) أعداد من منشورات قصص الأطفال في مجلة فلذات الاكباد نموذجا، حيث تبين من النتائج أن هذه القصص تمتلك عناوين متكاملة.

الكلمات المفتاحية: كلمة العنوان، مصطلح العنوان، أهمية العنوان، علاقة العنوان بالمحتوى.

پهيوهندی ناوینشان به ناوهروکهوه له چیرۆکی منداآندا (گۆقاری جگهركۆشهكان به نموونه)

م.ی. نامینه ياسين محمد

بهشی زمانی کوردی / کۆلیژی زمان / زانکۆی سهلاحهدين

پ.د. ئیدريس عهبدوئلا مستهفا

بهشی زمانی کوردی / کۆلیژی زمان / زانکۆی سهلاحهدين

پوخته

ناوینشان کللی دهقه، چونکه پیناسه ناوهروکی دهق و پیکهاتهکهی له دهرخستنی مانادا دهکات، بهشێوهیهک، که نامانجی چیرۆک له ناوینشانهکهیهوه دهردهکهوێت بۆیه پنیوسته له ههلبزاردن ناوینشان به گۆیره ناوهروکی گشتیی و بیرهوهی چیرۆکهکه وشیاربین، لهبهرئهوێه پهيوهندی ناوینشان به چیرۆکهکهوه پهيوهندییهکی رهنگدانهوویی و نامازهبیه، بۆیه زۆربهی توێژینهوهکان بۆ شیکردنهوهی دهقی چیرۆک له ناوینشانهوه دهستپێدهکا، پاشان بۆ ناوهروکی دهروات، دواتر بۆ ناوینشانهکه دهگهڕێتهوه، ئهمهش به مهسهستی پیکهوه لکانی ناوینشان به

ناوهرۆکی دهقی چیرۆکهکهوه ئه‌نجامه‌دریت، چونکه ناویشان گرنگی تایبته‌ی لای خوینهر هه‌یه، که به‌هۆیه‌وه خوینهر بو ناوهرۆکی دهقه‌که راده‌کیشی، یان پشت‌گۆیده‌خات، چونکه یه‌که‌م شته به‌رچاوی خوینهر ده‌که‌ویت، هه‌روه‌ها ناویشان ئه‌و ناماژه و خوازه و ره‌هه‌ندانیه، که نووسهر بو گوزارشتکردن له بیرۆکه‌که‌ی به‌کاریده‌هینیت، ئه‌مه‌ش وایکردوه ناویشان وه‌کو زاراوه‌یه‌کی جیه‌جیکار له دهقی چیرۆک به‌ نرخ بیت، ئیمه‌ له‌م توێژینه‌وه‌یه‌دا له‌رووی تیۆری و پراکتیکیه‌وه باسی ئه‌م په‌یوه‌ندییه‌مان کردوه، که مه‌به‌ستمان له‌ ده‌ستنیشانکردنی خالی سه‌ره‌کی ئه‌م کاریگه‌رییه‌ی نیوانیان ئه‌م بابته‌مان کردوه و کیشیه‌ی توێژینه‌وه‌ش له‌ ده‌ره‌که‌ویت، که ئه‌گه‌ر ناویشان و ناوهرۆک، واته: دال و مه‌دلوه‌ل په‌یوه‌ندیان به‌یه‌که‌وه نه‌بیت، له‌ لای خوینهران که‌م خوینهر بو به‌ر هه‌مه‌که‌ به‌ده‌ست ده‌هینیت و له‌ لای توێژه‌ران و ره‌خنه‌گران په‌رسیار و ره‌خنه‌ دروست ده‌کات، دوا‌ی ئه‌وه هه‌ل‌مانداوه (٧) ژماره‌ له‌ بلا‌و‌کر‌او‌م‌کانی چیرۆکی مندا‌لانی گۆفاری (جگه‌رگۆشه‌کان) به‌نموونه‌ به‌ینه‌ به‌رچاو، که له‌ ئه‌نجامه‌کاندا ده‌ره‌که‌توه ئه‌م چیرۆکانه‌ خاوه‌ن ناویشانه‌کی تهاوه‌ن.

وشه‌ کلیله‌کان: وشه‌ی ناویشان، زاراوه‌ی ناویشان، گرنگی ناویشان، په‌یوه‌ندی ناویشان به‌ ناوهرۆکه‌وه .

پیشه‌کی :

(١/٠) ناویشانی توێژینه‌وه‌که :

ئه‌م توێژینه‌وه‌یه‌ به‌ ناویشانی: په‌یوه‌ندی ناویشان به‌ ناوهرۆکه‌وه له‌ چیرۆکی مندا‌لانی (گۆفاری جگه‌رگۆشه‌کان به‌نموونه‌)یه .

(٢/٠) سنووری توێژینه‌وه‌که:

سنووری توێژینه‌وه‌که به‌ ژماره‌کانی کۆمه‌له‌ چیرۆکی بلا‌و‌کر‌او‌ه‌ی گۆفاری (جگه‌رگۆشه‌کان) وه‌کو: (١٣٨، ٢٦٠، ٢٦٣، ٢٦٦، ٢٧٠) تایبه‌ت‌کر‌او‌ه .

(٣/٠) که‌رسته‌ی توێژینه‌وه‌که :

بو ئه‌نجامدانی ئه‌م توێژینه‌وه‌یه سوودمان له‌ چه‌ندین سه‌رچاوه‌ی تایبته‌ به‌ ره‌خنه‌ی هاوچه‌رخ وه‌رگرتوه‌ پاشان کۆمه‌له‌ چیرۆکی ناوبراومان به‌ که‌رسته‌ی سه‌ره‌کی توێژینه‌وه‌که .

(٤/٠) میتودی توێژینه‌وه‌که :

بو ئه‌م توێژینه‌وه‌یه پشتمان به‌ میتودیکی (ره‌خنه‌ی، شیکاری) به‌ستوه ، که بریتیه‌ له‌ گه‌مه‌ی هه‌ل‌وه‌شانه‌وه و به‌ یه‌که‌وه به‌ستانه‌وه‌ی چیرۆک به‌ گشتیه‌ی و چیرۆکی گۆفاری (جگه‌رگۆشه‌کان) به‌ تایبته‌ی ، ئه‌مه‌ش پشتی به‌ بنه‌ماکانی بونیادگه‌ری و هه‌ل‌وه‌شانه‌گه‌ری به‌ستوه .

(٥/٠) هۆی هه‌ل‌بژاردنی توێژینه‌وه‌که:

ناویشان بابته‌یکی گرنگ و په‌ر بابه‌خی بابته‌ی دهقی ئه‌ده‌بی به‌ گشتی و چیرۆک به‌ تایبته‌یه، ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌شی، که به‌ دهقه‌که‌ی ده‌به‌ستنه‌وه، گرنگی ناویشان زیاتر ده‌کهن، هه‌ر ئه‌مه‌ش وایکردوه زیاتر له‌م بابته‌ بکۆلینه‌وه .

(٦/٠) په‌رسیاری توێژینه‌وه‌که:

له‌ ئه‌نجامی شیکردنه‌وه‌ی دهق به‌ گشتی له‌ روانگی ناویشانه‌وه چیرۆکی گۆفاری (جگه‌رگۆشه‌کان) به‌ تایبته‌ی چه‌ په‌یوه‌ندییه‌ک له‌ نیوان ناویشانه‌کان و خودی چیرۆکه‌کان خویان هه‌شارداوه، ئایا ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌ی به‌ یه‌که‌وه‌یان ده‌به‌ستنه‌وه؟ دژییه‌که، یان ته‌واو‌کاریه‌یه؟

(٧/٠) ناوهرۆک و پیکهاته‌ی توێژینه‌وه‌که:

ئه‌م توێژینه‌وه‌یه، جگه‌له‌ پشه‌کی و ئه‌نجام و پوخته‌ به‌ زمانی عه‌ره‌بی و ئینگلیزی و لیستی سه‌رچاوه‌کان، له‌ دوو به‌ش پیکهاته‌وه:

به‌شی یه‌کهم: چەند لایەنێکی تیۆریی توێژینه‌وه‌که پێکده‌هێنیت و تێیدا ئەم سەردێرانە دەگرێتەخۆ: (پێناسە‌ی ناو‌نیشان له‌ رووی وشە‌یی‌وه، پێناسە‌ی ناو‌نیشان له‌ رووی زار‌او‌هیی‌وه، گ‌رنگی ناو‌نیشان)، به‌شی دوو‌م‌یش: سەرتا‌ باس له‌ په‌ی‌وه‌ندی ناو‌نیشان به‌ ناو‌مرۆ‌که‌وه له‌رووی تیۆری‌یه‌وه، دواتر نموونه‌ی کاره‌کی له‌ چوار‌چۆ‌ه‌ی ده‌ق‌دا به‌ گ‌شتی چیرۆکی مندالان به‌ تاییه‌تی، له‌ نێو ئەده‌بی کوردی په‌ی‌وه‌ست به‌ ده‌وله‌مه‌ند کردنی ئەم‌ بواره، هێنار‌وته‌وه.

به‌شی یه‌کهم: چوار‌چۆ‌ه‌ی تیۆریی توێژینه‌وه‌که:

(١/١) ناو‌نیشان (چه‌مک و تیروانین)

(١-١/١) پێناسە‌ی وشە‌ی ناو‌نیشان:

له‌بارە‌ی پێناسە‌ی وشە‌ی ناو‌نیشان له‌ فەر‌ه‌نگه‌ جیا‌وا‌ز م‌کان‌دا هاتووه:

له‌ فەر‌ه‌نگی (لیسان العرب)ی (ئ‌بین‌ مغ‌زور)دا هاتووه: ((وشە‌ی ناو‌نیشان به‌ مانای نیشانە، یان به‌ل‌گه‌، یان ناو‌نیشانی په‌رتووک، که به‌ واتای ناوی نیشان‌ه‌یه‌کی دیار‌یک‌راوی ک‌تیب‌ه‌که هاتووه، یان ناو‌نیشانی کار، واته: به‌ل‌گه‌، یان روو‌کار‌یه‌ک، که ئەزموونی نه‌ه‌ینی‌ه‌ک ده‌خات‌ه‌روو)) (ابن‌ المن‌ظور، ١٩٩٧، ٤٤٩) د‌یت، له‌م فەر‌ه‌نگه‌دا ناو‌نیشان به‌ واتای، به‌ل‌گه‌ ناو‌نیشانی په‌رتووک، ناو‌نیشانی کار، یان روو‌کار‌یه‌ک، که ئەزموونی نه‌ه‌ینی‌ه‌که‌ی ده‌ره‌خات ده‌گه‌ینی، به‌لام فەر‌ه‌نگی (معجم‌ الم‌ص‌ط‌ل‌حات‌ الع‌ربی‌ة‌ ف‌ی‌ الل‌غ‌ة‌ و‌الادب)ی (مج‌دی وه‌به) له‌م‌بارە‌یه‌وه ده‌ل‌یت: ((باس له‌ باب‌ه‌تی ک‌تیب، یان ناو‌مرۆ‌ک ده‌کات، ده‌کر‌یت نام‌ا‌ژ‌ه‌ش بۆ شوینی نیشته‌ج‌یی‌وون، واته: ناو‌نیشانی جوگ‌رافی ب‌کات)) (مج‌دی وه‌به، ١٩٨٤، ص ٢٦٢)، ئەمه‌ش نام‌ا‌ژ‌ه‌ بۆ ناو‌مرۆ‌کی په‌رتووک، یان شوین، ده‌کات، که به‌هۆ‌یه‌وه ده‌ناس‌رت‌ه‌وه، که‌چی (سعد‌ عل‌واش) له‌ په‌رتووک‌ی (الم‌ع‌ج‌م‌ الم‌ص‌ط‌ل‌حات‌ الادی‌ب‌ی‌ة‌ المع‌اص‌رة)دا له‌بارە‌ی (ناو‌نیشان) ده‌ل‌یت: ((ناو‌نیشان سەرتا، یان سەرنووس‌راوی نووس‌راوه‌که‌یه، جا ئەگ‌ر کار‌ی‌گه‌ری ئەده‌بی ب‌یت، یان کار‌ی‌گه‌ری زانستی ب‌یت)) (عل‌واش، ١٩٨٥، ص ١٥٥)، ئەمه‌ش مه‌به‌ست له‌سەرتا، یان سەرنووس‌راوی ده‌ست‌پ‌یک‌ی هەر کار‌یک‌ی ئەده‌بی، یان زانست ده‌گه‌ینی.

(ئ‌ه‌مه‌دی کوری فارس) له‌ فەر‌ه‌نگی (م‌قا‌یس‌ الل‌غ‌ة)دا باسی له‌وه‌ کردووه، که: ((ناو‌نیشان له‌ ره‌گه‌زی (غ‌نی)، واته: ده‌وله‌مه‌ندی، یان گ‌رنگ‌یدان، یان مه‌به‌ست هاتووه، بۆ‌یه‌ ناو‌نیشان ئەم‌ شته‌یه، که به‌هۆ‌ی گ‌رنگی، یان ده‌وله‌مه‌ندی، یان مه‌به‌سته‌که‌ی شتیکی پ‌نی ده‌ناس‌رت‌ه‌وه، یان ده‌وتر‌یت (ناو‌نیشانی ک‌تیبی دان‌ا)، واته: ناو‌یک‌ی بۆ دان‌ا)) (ابن‌ فارس، ١٩٧٩، ص 20)، ئەمه‌ش به‌ واتای مه‌به‌ست، یان شتیکی، که به‌هۆ‌یه‌وه شتیکی پ‌نی ده‌ناس‌رت‌ه‌وه، یان کاتی ده‌وتر‌یت: ناو‌نیشانی په‌رتووک‌ی دان‌ا، ئەمه‌ش واتای ئەوه‌یه‌ په‌رتووک‌ه‌که به‌م‌ کل‌یله، که پ‌ی‌ده‌وتر‌یت: ناو‌نیشان ده‌ناس‌رت‌ه‌وه.

هه‌روه‌ها له‌ (محیط‌ الم‌حیط، قاموس‌ مطول‌ لل‌غ‌ة‌ الع‌ربی‌ة)ی (بطرس‌ الب‌ست‌انی)دا، ده‌ل‌یت: ((ناو‌نیشان بۆ روو‌پ‌وش، یان ده‌ست‌پ‌یک‌ی ک‌تیب به‌کار‌ده‌ه‌ین‌د‌رت‌یت، چون‌که یه‌که‌م شته، که ده‌ب‌ین‌رت‌یت، یان هەر شتیکی، که به‌ل‌گه‌ ب‌یت له‌سەر شتیکی، پ‌ی‌ده‌وتر‌یت (ناو‌نیشان)، وه‌ک نه‌ه‌ینی له‌ کار‌یک‌ ده‌ره‌که‌وت‌یت)) (الب‌ست‌انی، ١٩٨٧، ص ٦٤)، واته: مه‌به‌ست له‌ ده‌ست‌پ‌یک‌ی په‌رتووک‌ه‌کان ده‌ره‌که‌وت‌یت، چون‌که یه‌که‌م شته که به‌ر‌ چاوی خوینەر ده‌که‌وت‌یت، ئەمه‌ش وه‌کو به‌ل‌گه‌ ده‌ره‌که‌وت‌یت، یان وه‌ک روو‌کاری ناو‌مرۆ‌کی کاره‌که ده‌ره‌که‌وت‌یت، که‌واته: له‌ فەر‌ه‌نگه‌کانی زمان‌ی ع‌ره‌بی ب‌یرۆ‌که گ‌شت‌یه‌که له‌ باره‌ی مانای ناو‌نیشان:

- واته: ((خاوه‌نی ناو، یان ناز‌ناو)) (ع‌بد‌ النور، ١٩٩٨، ص ١٠٣٨).

که‌واته: کۆ‌کرد‌نه‌وه‌ی داتا‌کان بۆ ناو‌نیشان له‌م فەر‌ه‌نگه‌دا به‌ واتای (دیار، ر‌ی‌گ‌ر، کار‌ی‌گه‌ری، یان پاشماوه، نیشانە، نیشاندەر، ناو ناز‌ناو، به‌ش به‌ل‌گه‌، پ‌ی‌و‌ر) ده‌گه‌ینی.

-مه‌به‌ست له‌ ر‌ی‌گ‌ر ئەوه‌یه، یه‌که‌م شته ده‌ره‌که‌وت‌یت، که وه‌کو ر‌ی‌گ‌ریه‌ک وایه له‌بەر‌انبەر هەر ناروونی و نالۆ‌زی‌یه‌ک‌دا.

-مه‌به‌ست له‌ کار‌ی‌گه‌ری، نیشان‌ه‌یه‌ک به‌ج‌ی‌ده‌ه‌ینی، به‌هۆ‌ی ئەو ناو‌نیشانه‌ی کار‌ی‌گه‌ری دروست‌ده‌کات.

-مه‌به‌ست له‌ نیشاندەر، وه‌کو به‌ل‌گه‌ ده‌ره‌که‌وت‌یت.

-مه‌بست له ناو، ناوی شتتیک، یان کهسټیک ده‌گه‌ینی .

-مه‌بست له ناسنامه، ناویکی تاییه‌تی وه‌کو نازناو بۆ شتتیک به‌کارده‌هیندریت.

-مه‌بست له پیور، ئه‌و ناو‌نیشانه‌یه پیور هه‌له‌ده‌سنگینیت، که ئایا خوینهر ده‌گاته راده‌یی رازیوون، که به‌هۆی ئه‌و کلێله بچنه ناوهرۆکی یان نا!

له فهره‌نگی زمانی فارسیدا، وه‌کو: (معین) ناو‌نیشان به واتای: ((ناو، سهر‌دیز، نازناو، به‌لگه، نیشانه، ئاماژه دیت، واته: ئه‌و ناوه‌یه، که بۆ باب‌ه‌تتیک داده‌نریت)) (معین، ۲۰۱۰، ص ۳۰۰۰)، وه‌کو ناوی پهرتووک، یان سهر‌دیزی وتار.

له فهره‌نگی (عمید) ناو‌نیشان به واتای: ((ئه‌و ناوه‌یه، که بۆ باب‌ه‌تتیک داده‌نریت)) (حسن، ۱۹۵۸، ص ۱۰۰) دیت، واته: له فهره‌نگه‌کانی زمانی فارسیدا ناو‌نیشان به واتای ناوی کهسټیک، یان شتتیک، یان به‌لگه، یان نازناو، یان نیشانه، یان ناوی باب‌ه‌تتیک، یان به‌رگی کتیب دیت، له فهره‌نگی عباسیشدا به واتای: ((دانانی سهر‌ه‌تای کتیب، یان نامه‌یک دیت)) (محسن، ۲۰۱۶، ص 33).

که‌واته: له فهره‌نگه‌کانی زمانی فارسی له‌باره‌ی وشه‌ی (ناو‌نیشان)، به واتای (به‌لگه، نیشانه، ناو، ئاماژه، نازناو، یان ناویک بۆ باب‌ه‌تتیک داده‌نریت، واتای سهر‌ه‌تایی کتیب، یان نامه‌یک) دیت، هاتوه.

له فهره‌نگه ئینگلیزی‌یه‌کانیش له‌باره‌ی وشه‌ی (ناو‌نیشان) دا هاتوه: ((ناو/Title واته: ناویک بۆ کتیبیک، یان فلیمیک، یان هونهریک دیاریده‌کریت، به‌لام (Adders) رووکاریه‌کانی شوینی نیشه‌جیبوون، یان ریک‌خراویک ده‌گریته‌وه)) (Murry&Team, 1989,p;900)، هه‌روه‌ها فهره‌نگی (کامبرج) ده‌لنیت: ((Title: ناوی کتیبیکه، یان فلیمیکه، یان گۆرائیه‌که ... هتد)، به‌لام Adders: شوینی دیاریکراوی کهسټیک، بینایه‌ک، یان ریک‌خراویکه)) (Jones, 1995,P;650)، به‌مینییه: ئینگلیزه‌کان وشه‌ی تاینتل بۆ ناوی به‌رهم‌یک به‌کارده‌هینن، جا به‌رهمه‌که (پهرتووک، هونهریک، ... هتد) بیت، هه‌روه‌ها وشه‌ی (ئهدریس) بۆ ناوی (پهرتووک، شوین، کار، ئیمیل، کهسټیک، به‌رهم‌یک) به‌کارده‌هینن .

که‌واته: له‌فهره‌نگه‌کانی (ئوکسفۆرد و کامبرج) ی زمانی ئینگلیزی وشه‌ی (ناو‌نیشان) به واتای (تاینتل و ئهدریس) هاتوه، که هه‌ردووکیان به‌هاومانای بۆ ناوی (پهرتووک، یان به‌رهم‌یکی هونهری، یان ناوی کهسټیک، یان شوینیک، یان باله‌خانه‌یه‌ک، یان ریک‌خراویک) به‌کارهاتوون، نهمه‌ش بۆ ده‌وله‌مهن‌دی زمانه‌کیان ده‌گریته‌وه.

له فهره‌نگه‌کانی زمانی کوردیشدا له‌باره‌ی وشه‌ی (ناو‌نیشان) دا هاتوه:

له‌فهره‌نگی (مهر‌دۆخ) ی (عه‌بدوللا مهر‌دۆخ) ده‌لنیت: ((ناو‌نیشان: نیشاندهری شوین (ئهدریس، نیشانه‌ی شوین، یان ناوی باب‌ه‌ت، یان به‌رگی پهرتووک)) (مهر‌دۆخ، ۱۹۶۰، ل ۱۰۰۰) دیت، که نهمه‌ش ئاماژه به‌نیشاندهری شوین، یان ناوی شوین، یان ناوی باب‌ه‌ت، واته: ناو‌نیشانی پهرتووک ده‌کات، که‌چی له‌فهره‌نگی (هه‌مبانه‌بۆرینه‌ی) (هه‌زار موکریانی) له‌باره‌ی ئه‌م وشه‌یه ئاماژه به‌وه ده‌کات: ((ناو‌نیشان: ئاماژه‌یه بۆ شوینیک، وه‌ک (ئهدریس، نیشانه)، یان ناو، یان نازناوی کهسټیک، یان ناسنامه، وه‌کو ده‌لنیت: ناو‌نیشانی کتیبیکه (میژووی کورد)ه، یان ناوی کتیبیکه، میژووی کورده)) (موکریانی، ۱۹۶۰، ل ۱۰۵)، که‌واته: له فهره‌نگی کوردیه‌کانیش ئاماژه به‌ناو‌نیشانی شوین، یان ناو‌نیشانی پهرتووک، یان ناوی پهرتووک، یان ناوی ئهدریس ده‌کهن.

ئه‌وه‌ی گرنه‌گه له‌فهره‌نگه‌کانی: (عه‌ره‌بی، فارسی، ئینگلیزی، کوردی) دا، که له‌باره‌ی وشه‌ی (ناو‌نیشان) هاتوه، که به واتای ناو‌نیشان دیت، جا ناو‌نیشانی: (پهرتووک، شوین، به‌لگه، نیشانه، سهر‌دیزی وتار، نازناو، باب‌ه‌تتیک، سهره‌ به‌رگی کتیب، ناو‌نیشانی نامه‌یک، به‌رهم‌یک، ... هتد) بیت، بۆیه مه‌بست له وشه‌ی ناو‌نیشان ئه‌و شته‌یه، که شتتیک پی‌ده‌ناسریته‌وه، واته: کلێله‌که ده‌رگای شته‌کانی تری بۆ ده‌کاته‌وه، وه‌کو ناو‌نیشانی پهرتووک، گوزارشت له ناوهرۆکی پهرتووک‌که ده‌کهن و ده‌رده‌که‌وینت.

(۲/۱) پیناسه‌ی زاراوه‌ی ناو‌نیشان :

ناونیشان کلیلی سهره‌کی هه‌موو شیکاریکه بۆ چورنه ناو قوولایی ده‌قه‌که و لیکدانه‌وی، هه‌روه‌ها نیشانه‌ناسان و شرۆقه‌کاران، به‌گرنگییه‌وه سهریریان کردووه، چونکه ((ناونیشان پنیوستیه‌کی نووسینه)) (رحیم، ۲۰۱۰، ص ۳۹) و به‌کهم و گرنگترین به‌ربه‌ستی ده‌قه‌که‌یه، که ناتوانریت تیپه‌ریندریت.

زاراوه‌ی ناونیشان ((پیکه‌تیه‌کی زمانه‌وانییه، به مانای بارگاریکراو، که نوینه‌رایه‌تی بیروکی ده‌قه‌که ده‌کات، له لایهن نووسه‌ری ده‌قه‌که ئاراسته‌ی خوینهر ده‌کریت و خوینهر به‌ریوه‌به‌بات، که توانای دامه‌زراندنی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل نووسه‌ردا هه‌یه و ژینگه‌ی تایپوگرافی ئه‌و که‌نالیه، که پرۆسه‌ی په‌یوه‌ندی نیوانیان ئه‌نجام‌ده‌دات)) (شامی، ۲۰۱۲، ص ۳۱) واته: ناونیشان سیفه‌تیکی په‌یوه‌ندی هه‌یه، که به‌هوییه نووسه‌ر به وهرگر ده‌به‌سنیتیه‌وه.

له لایه‌کی تره‌وه، ناونیشان بریتیه له: ((سیسته‌میکی نیشانه‌ناسی په‌یوه‌ست به ره‌هه‌نده و اتاسازی و ره‌مزیه‌کانه‌وه، که توێژهر ئارم‌زووی شوینکه‌وتنی ده‌قه‌کان و هه‌ولی شیکردنه‌وی کۆده ره‌مزیه‌کانی له ده‌قی ئه‌ده‌بیدا ده‌کات، و ئه‌مه به‌کهم ئاسته‌نگه، که توێژهری نیشانه‌ناسی ده‌توانریت هه‌نگاری بۆ بنیت، به نامانجی شیکردنه‌وی به‌شیره‌ی بینه‌زوی زمانه‌وانی، ئاسویی و ستوونی، که پیندا تیپه‌ر ده‌بنیت ده‌ربخات)) (قطوس، ۲۰۰۸، ص ۳) و نیشانه‌ی له ناونیشاندا له ریگه‌ی بنیاتی پیکه‌تیه‌کی ده‌توانریت مانا‌که‌مان ده‌ستکه‌وتیت، که ئه‌مه‌ش وه‌ک ده‌روازه‌یه‌ک بۆ گه‌یشتن به‌ی ناوه‌ره‌که‌ی، که ده‌قه‌که‌ی له‌سه‌ر دامه‌زاروه دادنه‌ریت، به‌هوی ئه‌مه‌ش ده‌توانن پینیه‌بینیمان بۆ ناوه‌ره‌کی ده‌قه‌که له روانگه‌ی جیاوازه‌وه به‌کهن .

هه‌روه‌ها (ناونیشان) ((په‌یامیه‌که به‌وه دناسریتیه‌وه، که ناوه‌ره‌که‌کی دیاریده‌کات و سه‌رنجی خوینهر بۆ خۆی راده‌کیشی، که به‌هوییه ئارم‌زووی خویننده‌وه‌ی ده‌قه‌که‌ی له لا دروستبکات، ئه‌و روخساره‌یه، که ئامازه به نه‌هینی ناوه‌ره‌که‌کی ده‌کات)) (مداس، ۲۰۰۶، ص ۱۷۶)، واته: ناونیشان به‌یوچوونی (مداس) به په‌یامیه‌ک داده‌نریت، که پیناسه‌ی ئه‌و شوناسه ده‌کات، به‌هوییه ناوه‌ره‌که‌ش دیاریده‌کات، ئه‌مه‌ش خوینهر بۆ لای خۆی راده‌کیشی، که هه‌ز به خویننده‌وه‌ی ناوه‌ره‌که‌کی بکات، به‌مشیره‌یه ئه‌و نیشانه‌وه هه‌ما و ئامازه به بۆ ئه‌وه‌ی، که ناروون و نادیاره، به‌مه‌به‌ستی روونکردنه‌وه و ئاشکراکردن و ده‌رخستن و نیشاندانی، هه‌ر له‌هه‌مان ئه‌و چوارچیه‌شدا (ناونیشان) ((ده‌رخستنی شاراوه و نیشانه‌کردنی نووسراوه، ئه‌مه نیشانه‌کردن و ده‌رخستنی شاراوه و نیشانه‌کردنی نووسراوه، نیشانه‌کردن و ده‌رخستنه‌ی، کتیب ناوه‌ره‌که‌کی ده‌شاریتیه‌وه و ئاشکرای ناکات، پاشان ناونیشان دیت، تا زانیارییه شاراوه‌کانی ناوه‌ره‌که‌کی ده‌ربخات و ئاشکرای بکات، ئه‌م ره‌گه‌زه‌ی که له‌ناویدا به‌شیره‌یه‌کی پوخت و کورت په‌رمیان سه‌ندووه و خواستراو و ئاشکرا کراوه)) (بازی، ۲۰۱۲، ص ۱۱). واته: ده‌رخستنی لایه‌نی شاراوه‌ی ده‌قه، که‌وا له ناوه‌ره‌کی په‌رتوکه‌که‌دا خۆی شاردۆته‌وه، دواتر ((ناونیشان مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه ئه‌و شاراوه‌یه، که‌وا له ناویدا په‌رسه‌ندو و خواستراون به‌شیره‌یه‌کی کورت و پوخت بخاته‌روو، چونکه ناونیشان به نامرازیک دادنه‌ریت بۆ شیکردنه‌وه و لیکۆلینه‌وه‌ی ده‌ق، که یارمه‌تیمان ده‌دات له ری‌کخستنی په‌گرتویی ده‌ق و تیگه‌یشتن له‌به‌شه‌ی، که ناروونه)) (مفتاح، ۱۹۹۰، ص ۷۲).

هه‌ر له‌بهره‌ی بۆچوونی پینشو: ئه‌وه‌یه ((شاردنه‌وه، کۆدکردنی و شاردنه‌وه‌ی زانیارییه شاراوه‌کانی ناوه‌ره‌که، که نوینهر مه‌به‌ستی بۆ نه‌وانی تر ئاشکرای بکات. ئه‌مه وه‌ک په‌یامیه‌کی کۆدکراوه، که ره‌یره‌وی په‌یوه‌ندی نیوان دوو لایهن ده‌کات ده‌گریتیه‌وه، که به شیره‌یه‌کی تایبه‌ت له په‌کتری تیده‌گه‌ن)) (هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۱۲)، که‌تاییدا ناونیشان وه‌ک نیشانه‌یه‌کی تو‌مارکراوه، مافی (نووسه‌ر) و (وه‌رگر/خوینهر) ده‌پاریزیت، له ریگه‌ی په‌یوه‌ندییه‌ک، که له‌نیوانیدا رووده‌دات، ئه‌مه‌ش واده‌کات، که دوومه‌یان له‌یه‌که‌میان تیگه‌ن، هه‌روه‌ها (لیوه‌وک) ناونیشان به‌مشیره‌یه پیناسه ده‌کات: ((کۆمه‌لیک نیشانه‌ی زمانه‌وانییه، که ده‌توانریت له سه‌روه‌ی ده‌ق دابنه‌ریت، که ناوه‌ره‌کی گشتی ده‌قه‌که دیاریده‌کات و خوینهر به مه‌به‌سته‌کی ئاشنا ده‌کات)) (المطوی، ۱۹۹۹، ص ۴۵۶)، به‌مشیره‌یه به‌ی ئه‌م پیناسه‌ی (لیوه‌وک) ناونیشان ده‌بنیه‌ کۆمه‌لیک نیشانه‌ی زاره‌کی ئامازه‌ده‌ر، که خۆیان وه‌ک دا‌هینانیه‌ک ده‌نوینن، که‌وا له (وه‌رگر/خوینهر) ده‌کات کارلیکی له‌گه‌ل بکات و په‌سندی بکات.

له روانگه‌یه‌کی تره‌وه چه‌می ناونیشان ((دیدگایه‌که له‌ناو ناوه‌ره‌کی خۆی ده‌قه‌وه دروستبووه، ئه‌م دروستبوونه ده‌کریت به‌ره‌تی/ره‌سه‌ن بنیت، کاتیک ئامازه به ناوه‌ره‌کی ده‌قه‌که ده‌کات، یان ده‌کریت نارسه‌ن بنیت، کاتیک ناونیشان ئامازه به مانابه‌کی دوور له ناوه‌ره‌کی ده‌قه‌کی ده‌کات، به‌مه‌به‌ستی گاته‌ئامیز، یان هه‌له‌خه‌لماندن، یان خۆدزینه‌وه، که ئه‌مه‌ش ده‌که‌وتیه ژیره‌ی کاریگه‌ری که‌سایه‌تی دا‌هینه‌ره‌که)) (حمداوی، ۱۹۹۷، ص ۱۰۶)، واته: ناونیشان دیدیکه له‌ناوه‌ره‌کی ده‌قه‌وه دروستبووه، جا ئه‌م دیدگایه له‌وانه‌یه ره‌سه‌ن بنیت، مه‌به‌ست له‌جۆریک به ته‌واوی گوزارشت له‌مه‌به‌ستی ناوه‌ره‌کی ده‌قه‌که بکات، یان نارسه‌ن بنیت که نووسه‌ری دا‌هینه‌ر به‌مه‌به‌ستی

سمرنجر اګښان، یان هه‌آخه‌لمتاندن، یان شار دنه‌وه، یان خویندنه‌وهی مېه‌ستی ناو‌روکی ده‌قه‌که نه‌نجام‌یاد، و‌ه‌کو گه‌مه‌یه‌کی هون‌ری، بو‌ نه‌وهی خوین‌رانی بو‌ لای خو‌ی راب‌کښ‌ن، نه‌مان‌ش واده‌کات له‌نیوان خواستی نووس‌ر و خویندنه‌وهی خوین‌ر (و‌مر‌گر) و هون‌ری داهیناندا، شوین‌ه‌واری کار‌یگر دروست‌بکات، که به‌ه‌وی‌ه‌وه ناو‌روکی ناو‌نیشانه‌که له کار‌یگر ده‌قه‌که جیاده‌کات‌ه‌وه و پیک‌ه‌وهی ده‌به‌سټیته‌وه، که نه‌م‌ش ره‌ه‌ندیک‌ی نه‌دی دیکه بنیات ده‌نیت، که دو‌باره له دایک ده‌بیت‌ه‌وه.

که‌واته: ناو‌نیشان نه‌ویه، که ((به‌چاو‌روونیه‌ک به‌ده‌قه‌که ده‌بخش‌یت، به ناوان و دهر‌خستنی له ژینگه‌ی نه‌ناسراو بو‌ ناو ژینگه‌یه‌کی ناسراو، که ده‌ق به‌ی ناو‌نیشان نا‌وانیت بو‌ونه‌که‌ی به‌ده‌سټیته‌یت، یان له‌م جبه‌انه‌دا خاوه‌نداری بکات، نه‌مه وا له ده‌قه‌که و شته نووسراوه‌که ده‌کات، بیت‌ه ه‌وی به‌ده‌وه‌می)) (حسین، ۲۰۰۸، ص ۱۰۶)، ه‌روه‌ها ده‌بیت‌ه نیشانه‌یه‌کی تایه‌ت، که نوین‌ر ایه‌تی ناسنامه‌ی داهینان ده‌کات، که به‌ه‌وی‌ه‌وه جیای ده‌کات‌ه‌وه و ره‌ه‌نده‌کانی پیوسته و له‌گه‌لی ده‌گون‌جیت پنی ده‌بخش‌یت .

له روان‌گه‌یه‌کی تروه (نه‌لم‌عواصی) له‌بار‌ه‌ی ناو‌نیشان ده‌ل‌یت: ((ناو‌نیشانی سهر‌کی و ده‌ق لقه‌که‌یه‌تی، یان ده‌توان‌زیت بل‌ین لقه مانادار‌ه‌کانی رسته‌ی چر‌کراوه و بار‌گاوب‌کراو ناو‌نیشانه‌)) (الغدامی، ۱۹۹۸، ص ۲۶۱)، به‌مانایه‌ی که‌وا ((نه‌م ه‌ون‌راوه‌یه له ناو‌نیشانه‌که‌یه‌وه دروست‌ه‌وه‌وه، به‌ل‌کو ناو‌نیشانه‌که له ه‌ون‌راوه‌که دروست‌ه‌وه، و ه‌یچ ه‌ون‌راوه و نووس‌یت‌کی (نووس‌ری‌کی) راسته‌قینه‌ نیه، که ناو‌نیشان بو‌ی کو‌تا جو‌له بیت‌)) (ه‌مان سهر‌چاوه، ل ۲۶۳)، واته: ناو‌نیشان له ناو خودی ده‌قه‌که له دایک بو‌وه و نه‌گ‌س ناو‌نیشانی کو‌تا کاری نووس‌ر بیت، نه‌وا به‌یکه‌مین کاری خوین‌ر داه‌ن‌زیت، که ده‌توان‌زیت واته‌که‌ی له‌گه‌ل ه‌موو ناو‌روکی ده‌قه‌که به‌ به‌راورد ب‌ک‌ریت .

ه‌ندیک له ر‌خنه‌گران و نه‌ده‌بیات‌ناسان و نووس‌ران له بار‌ه‌ی چه‌م‌کی گشتی ناو‌نیشاندان نه‌وه زیاده‌کمن، که‌وا به‌ ((زار‌ه‌کی ر‌یکاری سهر‌که‌وتو له ن‌زیک‌بو‌ونه‌وه له ده‌قی نه‌دی د‌زان، ه‌روه‌ها کل‌یل‌کی سهر‌که‌یه، که شرو‌ف‌کاران به‌کار‌یده‌ه‌ینن، بو‌ مېه‌ستی چو‌ونه ناو‌روکی ده‌قه‌که‌وه، بو‌ نه‌وه‌ی شیک‌ر‌دنه‌وه و لیک‌دانه‌وه‌ی بو‌ بکات)) (حمداوی، ۱۹۹۷، ص ۱۰۶)، به‌م‌پنیه‌ی، که به کار‌یگر‌ترین ر‌یگه داه‌ن‌زیت بو‌ خویندنه‌وه‌ی جو‌گراف‌یای ده‌ق و کردنه‌وه، یان شیک‌ر‌نه‌وه‌ی کو‌ده‌کانی.

ه‌ر له‌چوار‌چو‌به‌دا (تاه‌یر روا‌ینیه) له‌بار‌ه‌ی ناو‌نیشان پی‌ویه: ((به‌که‌م دهر‌بر‌ینی چاپ‌کراو و دیاره له کتیب‌ه‌که، یان ده‌قی‌که، که د‌زایه‌تی ده‌قی‌کی تر ده‌کات، بو‌ نه‌وه‌ی جیگه‌ی خو‌ی ب‌گ‌ر‌ته‌وه، یان هاو‌کاری یه‌ک‌تری ده‌کمن، یان به‌ پنی تی‌یر‌بو‌ونی کات جی‌اوازی خو‌یان ده‌خ‌ن‌روو)) (راو‌ینیه، ۱۹۹۵، ص ۱۴۱) . به‌م‌پنیه‌ی ده‌قی‌کی هاواتایه له‌گه‌ل ده‌قی دو‌وم، که‌وا کار‌لی‌کی خوین‌ر‌ه و تی‌گ‌م‌شتن له نیوان ده‌قی ناو‌نیشان دروست‌ه‌بیت.

که‌واته: ناو‌نیشان نیشانه‌یه‌کی زمانه‌وانه‌وانیه، که له‌س‌ر ده‌ق داه‌ن‌زیت بو‌ ناساندنی و دیار‌یک‌ردنی ده‌ق و سهر‌نجی خوین‌ر بو‌ خویندنه‌وه‌ی راده‌کښ‌یت، چو‌نکه نه‌گ‌س ناو‌نیشان نه‌بوايه زور‌به‌ی کتیب‌ه‌کان له ر‌فه‌کانی کتیب‌خانه‌کاندا کو‌ دهر‌انه‌وه، به‌ی نه‌وه‌ی که‌س‌یک بیان‌خوین‌ت‌ه‌وه، ه‌روه‌ها چه‌ندین کتیب‌مان ه‌یه، که ناو‌نیشانه‌که‌ی بو‌ونه ه‌و‌کاری ناسراوی نووس‌ر‌ه‌کی و بلا‌بو‌ونه‌وه‌ی .

که‌واته: به‌ش‌یو‌یه‌کی گشتی له‌بار‌ه‌ی زار‌وه‌ی ناو‌نیشان بو‌مان دهر‌ده‌که‌ویت، که:
- ناو‌نیشان سیفه‌تی‌کی په‌یو‌ندی ه‌یه، که به‌ه‌وی‌ه‌وه نووس‌ر به‌ و‌مر‌گر ده‌به‌سټیته‌وه.

-بابه‌تیکه ناراسته‌ی خوین‌ر ده‌کر‌یت و سهر‌نجی راده‌کښ‌یت .

-ناو‌نیشان دهر‌خستنی نه‌ه‌ینی ناو‌روکی په‌رتو‌وکه به‌گشتی و ده‌ق به‌تایه‌تی.

-یه‌که‌م دهر‌بر‌ینی چاپ‌کراوه .

-کل‌یلی سهر‌ه‌کی و پیوسته‌یه‌کی نووس‌ینه.

-ه‌و‌کاری په‌یو‌ندی نیوان (نووس‌ر) و (خوین‌ر) به‌ لایه‌نی یه‌که‌م و دو‌وم داه‌ن‌زیت.

-ناو‌نیشان به‌کل‌یلی سهر‌ه‌کی، به‌ر‌چاو‌روونی و یه‌که‌م دهر‌بر‌ینی چاپ‌کراوی ده‌ق (په‌رتو‌وک) داه‌ن‌زیت.

که‌واته: نه‌م‌ش له‌گه‌ل پ‌ن‌اسه‌ی وشه‌یه‌که‌ی ناو‌نیشان یه‌ک ده‌گر‌ته‌وه، که‌وا به‌ کل‌یلی سهر‌ه‌کی شیک‌ر‌کردنی ناو‌روکی قول‌ای ده‌ق داه‌ن‌زیت ، چو‌نکه یه‌که‌م دهر‌بر‌ینی به‌ر‌چاو‌روینی خوین‌ر‌ه و ر‌یک‌خستن و یه‌گر‌تنی ده‌ق له‌خو

دهگرنیت، و ناونیشان له ناوهرۆکی خودی دهقهوه دروستبووه، نهک به پێچهوانهوه. به لآم ههندیکجار و هک گهمهی میشک به مهبهستی ههلهتاندن و فریودانی خوینەر، نووسەر ناونیشانهکی دوور له ناوهرۆکهکی دادهنیت، نهمهش پیندهلین ناونیشانهکی دژه دهلالهت، کهچی به پێچهوانهوهی ناونیشانی تاووه و تهواوکهیری دادهنریت.

(۳-۱/۱) گرنگی ناونیشان :

ناونیشان له دهقدا به پێویستییهکی گرنگی و بنهرهتی دادهنریت، که ناتوانریت له بنیاتانی دهقی نهدهبیدا دهستبه داربیت، بۆیه نووسهران ههولی نهوه دهدهن، که بهرهمهکانیان به ناونیشانیکی تایبته بنوسن، که داھینان له دروستکردن و ههلهزاردندا بکن، ههر و هک چۆن له ناوهرۆکی دهقهکهدا داھینان دهکن، نهمهش بۆ نهوه دهگهریتهوه، که تیگهیشتون لهو گرنگییهی، که ناونیشان له پرۆسهی نووسیندا ههیهتی، بۆیه ((ناونیشان له داھینانی نهدهبی و توژینهوه رهخنهیهکاندا جیگهیهکی تایبتهی داگیرکردوه، بهو پێیهی دیاردیهکی هونهری و کهلتورییه، که پیکهاتهیهکی دهولهمندی ههیه لهگهڵ نهو کیشه و پرسه جوانناسیانهی لهخۆ دهگرتن، نهکهکهی نهو مهبه، که سهرنجی خوینەر و توژهران تا نهو رادهیهی، که زانستیکی تایبته و سهربهخویان بۆ پهراپیداوان بهناوی زانستی ناونیشناسی (نهنترۆپۆلۆژیای ناونیشان) ، که لهسهه بنهمای پیکهاتهی دهق کار دهکات، کهوا کلیلی بهرهمدار و کاریگهره، نهک تنهها له رووی پیکهاتهی دهرهوهی بهرهمی نهدهبیدا، بهکو تا قولایی پیکهاتهی ناوهرۆکی دهق دهروات، له پهیهوهندی نیوان سێ لایهنی (نووسەر، دهق، خوینەر) دهکولیتهوه، به مهبهستی دووباره بهرهمهینانهوهی وهرگرتنی دهق، لههه روانگیهوه دهق کراوته بژاردی زیاتر لهخویندنهوهیهک، و هک بهستهریکی ریگه کراوه بۆ چهندين روانگه لیکدانهوه)) (شقروش، ۲۰۰۰، ص ۲۵۹).

واته: گرنگی ناونیشان لهوه دهرهکهوتیت، کهوا تنهها ناونیشان نییه، بهکو کلیلیکه بۆ تیگهیشتن له قولایی و فرچهشینهتی بهرهمی نهدهبی، زانستی ناونیشناسی و هک بوارهکی سهربهخۆ سهیری دهق دهکات و پهیهوهندی نیوان (نووسەر، دهق، خوینەر) ریکدهخات، بۆ نهوهی بخزیته بهردهست بۆ چهندين خویندنهوه و لیکدانهوهی جیاواز و ((ناونیشان نهونده گرنگی پیدراوه، که به پێویستییهکی نهگور و بنهرهتی له پرۆسهی نووسینهوهی دهق دادهنریت، واته: نووسەر کاتیک دهقهکهی پیشکشی خوینەر دهکات، بهتهواوی نهو رۆله گرنگی ناونیشان له پرۆسهی داھیناندا دهیبینیت، ههم لهرووی داھینهرانه و ههم لهرووی نه پرسیارانهی، که له دهوری دهقهکهدا دروستدهکات)) (حسین، ۲۰۰۷، ص ۱۵)، بههوی نهوهی ناونیشان گرنگی پیدراوه، به پێویستییهکی نهگور و بنهرهتی کرداری نووسینهوهی دهق دانراوه، به لآم نهمهش له لایهن نووسهرهوه پیشکش خوینەر دهکرتیت، به مهبهستی نهوهی، که دهقهکه ههولی بهدهستهینانی ئامانجهکهی دهکات، بۆیه ناونیشانهکان بهشیکی ستراتیژی نووسین بۆ نووسەر و رهههندیکی خویندنهوهن بۆ خوینەر، که نهمهش به ههولیک بۆ تیگهیشتن و خویندنهوه و لیکدانهوهی دهق دادهنریت.

(جیرارجینیت) گرنگی به ناونیشان داوه و ناونیشان به یهکیک له توخمه گرنکهکان داناه، بۆیه چهندين توژینهوهی تایبتهی به ناونیشان و واته: زانستی ناونیشاندان (نهنرێسکردن) نهجامدا و (لیوهوک) به یهکیک له دامهزرینهوه هاوچهرهکانی نهه زانسته دادهنریت، چونکه پێیویه: ((نهو ناونیشانهی نههرۆ بهکارباندههینین، نهو ناونیشانه نین، که لهسههدهمی کلاسیکدا بهکاهینراون، ناونیشان بووه به بابتهیکی بازرگانی، که کاریگهریهکی زۆری لهسهه دهرونی خودی خوینهران و جهماور و رهخنهگران و نووسهران ههیه)) (Grard Gennet, 1987, P;60), گرنگی ناونیشان لهههشدا دهرهکهوتیت، که: ((پرسیاریک له لای خوینەر دروست دهکات، بههویهوه ناچاری دهکات بچیته ناوهرۆکی دهقهکهوه، به مهبهستی وه لآم دۆزینهوه)) (بن مالک، ۲۰۰۶، ص ۵۷) واته: ناونیشان ئارهزووی خوینەر بهر مو خویندنهوه دهبات و بهردهوامی پێ دهکات.

لێرهدا گرنگی ناونیشان لهوه دهرهکهوتیت، که :

-پرسیار له میشکی خوینەر دروستدهکات، بۆ نمونه: (بههوی بهکارهینانی نیشانهی پرسیار... هتد)

-سههسورمان و سههههراکیشی له لای خوینەر دروستدهکات، بۆ نمونه: بههوی بهکارهینانی سههههراکیشی و سههسورمانی له ناونیشانهکهدا .

-به یهکهه و تاکه هۆکاری سهههههکی دادهنریت بههویهوه خوینەر بچیته ناو جیهانی دهقهکهوه و بهداوی وه لآمدا بگهریت، به ئامانجی دۆزینهوهی سهههههههکانی ناونیشانهکه.

له‌خۆبگرتیت، بۆیه ده‌بیت مانای چر و پری هه‌بیت، که بتوانیت گێڕانه‌وه‌ی له‌هه‌موو رووه‌کانیدا له‌خۆبگرتیت. که‌واته: ناو‌نیشان نیشانه‌یه‌کی پێویسته، که یه‌که‌یه‌ک بیکه‌ینیت، که په‌یوه‌ندییه‌کی نزیکه‌ی به‌ ده‌قه‌وه هه‌یه.

ناو‌نیشان ده‌بیت توانای ئه‌وه‌ی هه‌بیت، که په‌یوه‌ندییه‌کی به‌هیز له‌نیوان خۆینه‌ر و ده‌ق دروستبکات، چونکه به‌ خالی یه‌که‌م و کۆتایی په‌یوه‌ندیکردن له‌گه‌ڵ ده‌قه‌که‌ دادنه‌رتیت، به‌هۆیه‌وه‌ تێروانینه‌ سه‌ر مکیه‌کانی گێڕانه‌وه‌ی ده‌قه‌که‌ له‌خۆده‌گرتیت و ((په‌یوه‌ندییه‌کی نزیکه‌ی به‌ده‌قه‌وه هه‌یه و لێیه‌وه‌ ده‌ستبده‌کات و کۆتایی دیت و له‌گه‌ڵیدا دیدگای سه‌ر مکی گێڕانه‌وه‌که‌ به‌ده‌ستدیت، چونکه هه‌ل‌گری گوتاریکه‌ له‌ جه‌نجالی بیه‌ش نییه، که به‌هۆیه‌وه‌ را‌کێشان و پالنه‌ر دروستده‌کات بۆ نه‌ه‌یشتنی را‌رایه‌ی و ئالۆزی و ناروونی و نه‌گه‌ر ده‌ق به‌ کۆمه‌لێک له‌ ره‌گه‌زی ریکخراو و پیکهاته‌ی بنیاته‌که‌ی دا‌بنه‌رتیت، ئه‌وا به‌ پێویستی ده‌زاند‌رتیت ناو‌نیشان به‌شیک بیت له‌ توخمه‌ ده‌قیانه، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌یه، که ناو‌نیشان، هه‌یما و نیشانه‌ن، که ناما‌زه بۆ ناو‌م‌رۆکی ده‌قه‌کانی ده‌کات، که ئاسۆ زیاتر له‌ را‌قه‌یه‌ک ده‌مخاته‌روو)) (حمدي، ۲۰۱۵، ص ۶۱)، هه‌روه‌ها ناو‌نیشان به‌ کلێلی سه‌ر مکی شیکاری کاریه‌ری ده‌قه، بۆ چوونه‌ ناو قو‌لای ناو‌م‌رۆکی ده‌قه‌وه، به‌ مه‌به‌ستی را‌قه‌ی لێکدانه‌وه‌ و ده‌ستکوتنی کۆده‌ نه‌ه‌ینه‌یه‌کانی ده‌ق دادنه‌رتیت، هه‌روه‌ها ناو‌نیشان توانای ئه‌وه‌ی هه‌یه، که پێشینه‌ی بۆ ده‌ق بکات، جه‌گه‌مه‌ش ده‌ق کۆ ده‌کاته‌وه، به‌هۆی گه‌ران به‌ دوا‌ی پیکهاته‌ و اتادار مکه‌نی و نه‌ه‌ینی کۆده‌ داخراو مکه‌نی، ئه‌مه‌ له‌ سه‌ر ماته‌وه بۆ ئیتمه‌ روونده‌کاته‌وه، که بابه‌ته‌که‌ ئالۆز و ناروونه، ئه‌مه‌ش کلێلیکه، که نیشانه‌ناسان به‌هۆی ئه‌م ته‌کنیکه‌ هه‌ست به‌وه‌ ده‌کهن، که: ناو‌نیشان په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ ده‌ق دروستده‌کات.

ناو‌نیشان به‌پێی ئامانجی نووسه‌ر به‌شێوه‌ی راسته‌خۆ، یان ناراسته‌خۆ ئامانجی نووسین روونده‌کاته‌وه‌ و ناو‌نیشان به‌ یارمه‌تیه‌ری خۆینه‌ر له‌ تێگه‌یشتنی ده‌ق دادنه‌رتیت، هه‌روه‌ها ناو‌نیشان ده‌توانیت په‌یوه‌ندییه‌کی ئالۆز دروستبکات، که خۆینه‌ر پێویستی به‌ لیکۆلینه‌وه‌ی زیاتر بیت.

په‌یوه‌ندی نیوان ناو‌نیشان و ده‌ق، شێوه‌یه‌کی هاو‌ناه‌نگی و مرده‌گرتیت، ته‌نا‌ه‌ت ئه‌گه‌ر توخمه‌کانی یه‌کیکیان بچنه‌ ناو بنیاتانی ده‌فگه‌رای ئه‌وه‌ی دیکه، به‌پێی لێکدانه‌وه‌کانی و مرگه‌ر بۆ ئه‌م دووانه، زمانی نووسه‌ر و ده‌قی ئه‌ده‌بی، ((ناو‌نیشان فه‌لسه‌فه‌یه‌کی تابه‌تی خۆی هه‌یه، که له‌سه‌ر بنه‌مای نیشانه‌ناسی له‌گه‌ڵ ده‌قه‌که‌ له‌لایه‌که‌وه، له‌گه‌ڵ خۆینه‌ر مکه‌نی و مرگرتن، له‌لایه‌کی تر موه، که جوانیه‌یه‌کی تابه‌تی پنده‌به‌خشی، و هه‌ک چۆن ئه‌م‌رۆ بووه‌ به‌ پیکهاته‌یه‌کی کاریه‌ر و سه‌ر مکی، که ته‌لا‌رسازی ده‌قه‌که‌ ته‌واو ده‌کات، و هه‌ک ناو‌م‌رۆکی یه‌کلا‌که‌روه‌ و سه‌رنج‌را‌ده‌کێشیت، و کاریه‌ر بیه‌که هه‌میشه‌ دياره‌ له‌ شعریه‌تی ده‌قی ئه‌ده‌بی)) (هياس، ۲۰۱۶، ص ۹۴).

که‌واته: ناو‌نیشان و ده‌ق له‌ ئه‌ده‌بدا په‌یوه‌ندییه‌کی دیاله‌کتیکه‌یانه‌یان هه‌یه، که هه‌ر یه‌که‌یان سیسته‌می و اتا به‌خشی خۆیان هه‌یه، به‌هۆیه‌وه‌ به‌شێوازیکی یه‌که‌گرتوو کار ده‌کهن. ئه‌م په‌یوه‌ندییه‌ش له‌ ریکه‌ی نیشانه‌ناسی و لێکدانه‌وه‌ی خۆینه‌ر موه‌ ده‌گۆرتیت و گه‌شه‌ ده‌کات، تا له‌ کۆتاییدا ده‌بیته‌ پیکهاته‌یه‌کی گرنگی ده‌قی ئه‌ده‌بی سه‌ر ده‌میانه.

- هه‌ریه‌که‌ له‌ ناو‌نیشان و ده‌ق سیسته‌میکه‌ی نیشانه‌ی سه‌ر به‌خۆیان هه‌یه.

- پیکهاته‌ی ناو‌نیشان ره‌نگدانه‌وه‌ی پیکهاته‌ی ده‌قه‌ و به‌ پێچه‌وانه‌شه‌وه .

- په‌یوه‌ندی نیوان ناو‌نیشان و ده‌ق به‌نده‌ به‌ لێکدانه‌وه‌ی خۆینه‌ران جا خۆینه‌ری مندال، یان ئه‌وانه‌ی تر، که به‌هۆی تێگه‌یشتنی له‌ ده‌ق و شیکردنه‌وه‌ی ناو‌نیشان دروستده‌کات .

- هه‌ر خۆینه‌ریک جا مندال، یان که‌سانی تر لێکدانه‌وه‌ی جیاواز بۆ په‌یوه‌ندی نیوان ناو‌نیشان و ده‌ق ده‌کهن.

به‌گورتی: ناو‌نیشان یه‌کیکه‌ له‌ توخمه‌ گرنه‌گه‌کان، که بریتیه‌ له‌ ده‌ور و به‌ری ده‌ق، هه‌روه‌ها به‌ یه‌که‌م ئاسته‌نگی ده‌ق دادنه‌رتیت، که به‌ر موه‌ ده‌قه‌که‌ ده‌روات، ناو‌نیشانه‌که‌ چ شیع‌ر بیت و چ چیرۆک بیت په‌یوه‌سته‌ به‌ گرنگی ئیله‌هامه‌وه، که له‌به‌ر هه‌می ئه‌ده‌بیدا ها‌توو، بۆیه‌ زانایانی ئه‌و بواره‌ کاریان له‌سه‌ر بابه‌تی نیشانه‌ناسی کردوو له‌ لیکۆلینه‌وه‌ له‌ نیشانه‌ناسی ناو‌نیشاندان، چونکه به‌ یه‌کیکه‌ له‌ پرسه‌ دیار مکه‌نی دادنه‌رتیت، که ریبازه‌ هاو‌چهره‌مکه‌ن باسی ده‌کهن.

که‌واته: ناو‌نیشان به‌شیکه‌ی گرنگی ده‌قه، که ناما‌زه بۆ ناو‌م‌رۆکه‌یه‌ی ده‌کات و به‌ ده‌قه‌وه به‌سه‌راوته‌وه، واته: ناو‌نیشان (داله) و ناو‌م‌رۆکه‌یه‌ی (مه‌دلوله)، که په‌یوه‌ندییه‌ک له‌ نیوانیاندا هه‌یه و به‌یه‌که‌وه به‌سه‌راوته‌وه، ئه‌مه‌ش ریکه‌مه‌مان پێده‌دات، که بچنه‌ ناو جیهانی قو‌لای ناو‌م‌رۆکی ده‌قه‌که‌وه و نه‌ه‌ینه‌یه‌کانی ئاشکرابکهن.

همووی وهک نیشانهیهک وهکو ئاموژگاری به خوینسر دهلئی: که مرۆقهکان دهبی هوشیاریهکی زیاتربیان بو پاراستنی ژینگهی سروشت ههبت، چونکه لهرووی تهنروستی و بهرهمهینانی میوهی بهسوود، خزمهتکردنی ژینگهی باخچهکهی مالی ئارام گرنگی تایبتهی خوی ههیه.

لهمانه دهردهکهویت که ناومرۆکی چیرۆکهکهمان گوزارشت له: (ژینگهی سروشتی، پهیهوندیی مرۆف و سروشت، گۆرانکاری و پاراستن، هوشیاری مرۆف بو پاراستنی ژینگه) دهکهن، که ئهمانهشمان له خویندنهوهی ناوینشان(دالی) چیرۆکهکهدا دستکوتوو، واته: ئههه ئهوه دهگهینی، کهوا به تهووی گوزارشت له (مهلولوی) چیرۆکهکهمان دهکهن، بویه دهنانین بلئین، که ناوینشانکی تهاویه، بههوی ئهوهی لهناو (مهلولوی) (دال)هکهدا تهاوتهوه، که ئهههش لهشیکردنهوهکهدا خوی نواندوهو رهنگیداوتهوه .

(١/٢-٣-١) ناوینشانی (کهندهسمه \$) :

وهک ناوینشانهیهکی بههتیز و گشتیی و فره لایهن دهردهکهویت، که دهکرت چهندين روانگهی جیاواز لهخوبگرت، که دهنانیت ئاماژه به چهندين بیروکه و مانای گرننگ بکات، لیرهدا شیکردنهوهی سیمیلوژیانهی ئهه ناوینشانه دهکهن :

-کهندهسمه وهک نیشانهیهک بو: (نازادی و رزگار بوون، ههستی نهمری و ناارامی ، بو پهیهوندیی مرۆف و ژینگهی سروشتی، کومه لایتهی، دهررونی) گوزارشت دهکات ، واته: وهک نیشانهیهک بو کهسایهتیهکی ناازاد ، که پتویستی به یارمتهی ههیه، گوزارشت دهکات ئهههش به ئاماژیهک دادهنریت بو کیشیهکی تایبته، که کاریگهیری لهسهر کهسایهتیهکانی چیرۆکهکه ههیه .

-کهندهسمه وهک نیشانهیهک بو پهیهوندیی مرۆف و ژینگهی سروشتی، کومه لایتهی، دهررونی

گوزارشت دهکات ، ئهههش وهک ئاماژیهکه بو ئهوهی، که مرۆقهکان پهیهوندیهکی نزیک و گرنگیان

به ژینگهی سروشتی و کومه لایتهی و دهررونییهوه ههیهکه ئهههش به پهیهوندیهکی نزیک و گرنگی

مرۆف و ژینگه دادهنریت ئهههش وهک ئاماژیهکه بو ئهوهی، مرۆقهکان هوشیاریهکی زیاتربیان

بو پاراستنی ژینگه ههبت.

-کهندهسمه وهک نیشانهیهک بو پاراستنی ژینگهی سروشتی، کومه لایتهی، دهررونی

گوزارشت دهکات ، کهواته: ناوینشانی(کهندهسمه) وهک نیشانهیهک بو: (نازادی و رزگار بوون،

ههستی نهمری و ناارامی ، پهیهوندیی مرۆف و ژینگهی سروشتی، کومه لایتهی، دهررونی)

گوزارشت دهکات ، بهلام ئهوهی جیگهی پرسیاره ئهوهیه، که ئایا(مهلول)ی چیرۆکی(کهندهسمه)

ئاماژه به (دالی)ئهم چیرۆکه دهکهن ، یان نا؟

لهولامدا دهلئین : کاتیک (ههوراز پهلهومرهکهی کربوه و له ژوررهکهی دایناوه و نارامی هاوریشتی حمزدهکات، دانهیهک بکرت، بهلام دایکی حمز ناکات پهلهومر له قهفوس دابنی و (ههوراز) (کهندهسمه)، که له قهفوس بهند دهکات و لهئهجامدا(نارام)به دهفتهرووینهکانی کهندهسمه و بآنده و دهریا و سروشت لهسهر تابلییهکهی دهکیشی خهوی لیدهکهویت، خهون به (کهندهسمه) دهبینی یاری لهگهل دهکات و رادهکات بهداویدا، به هاوریکانی دهناسینی و کهندهسمهکش پنی دهلئیت: تو دهنانینی وینهی ئیمه و ههموو پهلهومر و روویار و خوم بخهتته ناو دهفتهرمکه و ژوررهکهت پنی برازینییهوه، نهک بهند کردنمان، لهکوئای(کهندهسمه)کهی لیدههریت، بویه بریار دهکات وینهکهی له ژوررهکهی ههلبوسی، ئهههش وهکو نیشانهیهکه بو خهون و بیرهومری و نارامی دهررونی و گۆرانکاریهکان دینه بهرچاو، بههوی رووبهرووی رووداوهکانی ژیان دهبتیهوه (نارام) ئیستا کهسایهتیهکی وینهکیشه، بیشهی بووه

§ بآندهیهکه هاوشیهی (کوئر ، چولهکه ، قهلمهش) له سروشتدا دهتیت .

به‌کیشانی وینه‌ی سروشتی سه‌یرانگاکان و (هموراز)یش همر ئهو کات تابلویه‌کی له (ئارام) کری وله ژورره‌که‌ی هه‌لواسی (سه‌لّاح نیساری، کانونی دوومی ۲۰۱۸، ژ: ۲۶۳، ل ۴)، ئه‌مانه وه‌ک نیشانه‌یه‌ک بۆ ئه‌وه‌ی مرۆقه‌کان په‌یوه‌ندییه‌کی گرنه‌گ و نزیکیان به‌ژینگه‌ی سروشتیه‌وه‌هیه، جگه‌له‌مه‌ش به نیشانه‌یه‌کی گرنه‌گی گۆرانکاریی داده‌نریت، به‌هۆی مردنی (که‌نده‌سه‌مه‌)که، (هموراز)کار له ژبانی ئه‌م که‌سایه‌تییه ده‌کات، هه‌روه‌ها کاریگه‌ریی له که‌سایه‌تی(ئارام) ده‌کات، که له داهاتووشدا ده‌بی به (وینه‌کیش)، ئه‌مانه‌ش وه‌ک نیشانه‌یه‌ک بۆ هه‌ستی نهمری له لای (هموراز) و(ئارام)، نامه‌زه بۆ نازادی و رزگار بوونیش ده‌کات، ئه‌مانه هه‌مووی وه‌ک نیشانه‌یه‌ک به ئیمه‌ی رهنه‌گر و خوینه‌رانی ئه‌م چیرۆکه ده‌لی: که مرۆقه‌کان ده‌بی هۆشیاریه‌کی زیاترییان بۆ پاراستنی ژینگه هه‌بیت و په‌یامی ئه‌م چیرۆکه ئه‌و ده‌گه‌ینی، که مرۆف و ئازهلان پیوستییان به نازادی هه‌یه .

که‌واته: له‌مانه بۆمان دهرده‌که‌ویت، که ناوهرۆکی چیرۆکه‌که‌مان گوزارشت له(نازادی و رزگار بوون

، ناارامی، په‌یوه‌ندیی مرۆف و ژینگه‌ی سروشتی، کۆمه‌لایه‌تی، پاراستنی ژینگه) ده‌کهن، که

ئه‌مانه‌شمان له خویندنه‌وه‌ی ناویشان (دالی) چیرۆکه‌که‌دا ده‌ستکه‌وتیوو، واته: ئه‌مه ئه‌وه ده‌گه‌ینی،

که‌وا به‌ته‌واوی گوزارشت له (مه‌دلوه‌لی)چیرۆکه‌که‌مان ده‌کهن، بۆیه ده‌توانین بلین، که ئه‌م

ناویشانه‌کی تووه‌یه، به‌هۆی ئه‌وه‌ی له‌ناو (مه‌دلوه‌لی) (دال) که‌دا تووه‌ته‌وه، که ئه‌مه له

شیکردنه‌وه‌که‌دا خۆی نواندوه و رهنه‌گیداوته‌وه.

(۱/۲-۱-۴) ناویشانی چیرۆکی(به‌سه‌ره‌اتی دره‌خته‌کان) :

ئه‌م ناویشانه ده‌کریت نیشانه‌یه‌کی به‌هیز و فره لایه‌نه بیت، که ده‌کریت چه‌ندین مانا و روانه‌گی جیاواز له‌خۆیگریت، که ده‌توانیت نامه‌زه به چه‌ندین بیروکه و مانای گرنه‌گ بکات، لی‌ره‌دا شیکردنه‌وه‌ی نیشانه‌کانی ئه‌م ناویشانه ئه‌نجامده‌هین، وه‌کو:

درمخت، وه‌ک نیشانه‌یه‌ک بۆ ژبان و گه‌شه و به‌رده‌وامی گوزارشت ده‌کات، واته: چیرۆکه‌که‌ باسی

له ژبان و گه‌شه‌ی درمخته‌کان ده‌کات، که کاریگه‌رییه‌کی به‌هیزی له‌سه‌ر که‌سایه‌تییه‌کانی چیرۆکه‌که دروستده‌کات.

-به‌سه‌ره‌ات، وه‌ک نیشانه‌یه‌ک بۆ رووداو و گۆرانکاریی، وه‌ک نیشانه‌یه‌ک بۆ رووداو‌ه‌کانی ژبان و درمخته‌کان گوزارشت ده‌کات .

-درمخته‌کان، وه‌ک نیشانه‌یه‌ک بۆ په‌یوه‌ندیی مرۆف و ژینگه، مه‌به‌ست له ژینگه نیشانه‌یه بۆ ژینگه‌ی سروشتی، که ئه‌مه‌ش نامه‌زه‌یه‌که بۆ ئه‌وه‌ی مرۆقه‌کان په‌یوه‌ندییه‌کی نزیک و گرنه‌گیان به ژینگه‌ی سروشتی هه‌یه.

-وه‌ک نیشانه‌یه‌ک بۆ گۆرانکاریی و پاراستن نامه‌زه به‌وه ده‌کات، که مرۆقه‌کان ده‌بیت هۆشیاریه‌کی زیاترییان بۆ پاراستنی ژینگه هه‌بیت.

که‌واته: ناویشانی (به‌سه‌ره‌اتی درمخته‌کان) وه‌ک نیشانه‌یه‌ک بۆ: (ژبان، گه‌شه، رووداو، په‌یوه‌ندی مرۆف و ژینگه، گۆرانکاریی) گوزارشت ده‌کات، به‌لام ئه‌وه‌ی، که نایا مه‌دلوه‌لی ئه‌م چیرۆکه نامه‌زه بۆ هه‌مان ئه‌و (داله) ده‌کهن یان نا!.

لهولامدا دهلئين: كاتيك لاوند و بانو سرداني باخچهي گهر كه كه خويان دهكمن و باخهوانيك دهبين سر قالي ريځخستني باخچه كه به به به سوي گهياندي به خلك به گشتي مندان به تاييه تي، لهو كاته دا لاوند و بانو گفتوگو له به به گه لاي درمخته كان و ژيانيان دهكمن و باخهوانه كه پرسياريان لي دهكات نيوه باسي چي دهكمن؟

لاوندنيش لهولامدا دهلئت: نيمه سرمان سوور ماوه، لهو گه لا جوانانه همموو دهورين لهي درمخته كان چييان به سر ديت؟ باخهوانه كه لهولامدا دهلئت: گه لاي درمخته كان لهورزي پايزدا زرد دهن و دهورن و بهورزي زستان تيد په پرن و به هاتني وهرزي به هار، كه وهرزي ژيانه مويه، درمخته كان چرو دهكمن و سر له نوئ سوز و جوان دهنه وه، و گه لا وهرزيه كان تيكمل به خاك دهنه وه و به هيز و جوان و په وي دهكمن، له بهر ان بهر له زانباريه به سوودانه لاوند و بانو زور سوپاسي باخهوانه كه يان كرد (پيام ره فيق، كاوني دووه مي، ۲۰۱۸، ژ، ۲۶۳، ل ۴). له مانه هممووي وهك نيشانه يهك به نيمه ي خويند دلي: كه مروقه كان به گشتي و مندان به تاييه تي زانباري له باره ي سووري ژياني درمخته كان له وهرزه جياواز كه يان سر وشتا: (به هار، زستان، پايز، هارين) پيدا تيد په دهن بزنان و شاره زا بن، كه به هوي له سووري ژيانه، گه شه و ژيانيان بهر دهورم دهي، بويه پيوسته بيان پاريزن.

كه واته: له مانه ي سر موه دهر ده كه و نيت، كه ناوهر وكي چيرو كه كه كه گوزار شت له: (ژيان، گه شه، رووداو، په يوه ندي مروقه و ژينگه ي سر وشت، گوزار كه يي) دهكمن، كه له مانه شمان له خويندنه وه ي ناو نيشان (دالي) چيرو كه كه كه ده سته كه و تيوو، واته: له مانه هوه ده گه يني، كه به ته ووي گوزار شت له (مهلولي) چيرو كه كه كه دهكمن، بويه دهنو نين بلين، كه ناو نيشانه كي تواو هيه، به هوي له وه ي له ناو (مهلولي) (دال) كه كه تواو ته وه، كه له موش له شيكر دنه وه كه خوي نواندوه و رهنگيد او ته وه.

(۵-۱-۱/۲) ناو نيشاني (نيشتماني ماسي):

وهك نيشانه يه كي به هيز و فره لايه ن ده كريت چهندين ماناو روانگه ي جياواز له خوبگريت، كه دهنو نيت ناماز هيه بو چهندين بيرو كه و ماناي گرنگ، لير هدا شيكر نه وه ي نيشانه كان له مانه ناو نيشانه دهكمن:

-نيشتمان، وهك نيشانه يهك بو ژينگه و شويني ژيان گوزار شت دهكات، كه به هوي موه كار يگه يي له سر كه سايه تيه كان چيرو كه كه دروسته كات .

-ماسي، وهك نيشانه يهك بو ژيان و گه شه و بهر دهورم گوزار شت دهكات .

-ماسی، وهک نیشانه‌یهک بو په‌یوه‌ندیی مروّف و ژینگه‌ی سروشتی گوزارشت دهکات ، ئەمەش وهک ئاماژەیهک بو ئەوه‌ی، که مروّفه‌کان په‌یوه‌ندییه‌کی نزیک و گرنگیان به‌ژینگه‌ی سروشتی هه‌یه. -ماسی، وهک نیشانه‌یهک بو گۆرانکاریی و پاراستنی ژینگه‌ی سروشتی گوزارشت دهکات ، وهک ئەوه‌ی مرفه‌کان ده‌بیت هۆشیاریه‌کی زیاترییان بو پاراستنی ژینگه هه‌بیت. کهواته: ناو‌نیشانی (نیشتمانی ماسی) وهک نیشانه‌یهک بو (ژینگه‌ی شوینی ژیان، ژیان و گه‌شه، په‌یوه‌ندیی مروّف و ژینگه‌ی سروشتی ، گۆرانکاریی و پاراستن) گوزارشت دهکات ، به‌لام ئەوه‌ی جینگه‌ی پرسپاره (مه‌دلولی) ئەم چیرۆکه ئاماژه به‌و (داله) ده‌کهن یان نا!

له‌لامدا ده‌لین : کاتیک ماسی له ناو ئاودا ده‌ژی و کسرویشکه نه‌زانه‌که وا ده‌زانیت له ناویدا ده‌خنکی، یان بی سهر و شوین ده‌بیت، کهچی گیاندارانی تر و (مام ورچ) به‌تایبه‌تی له‌برخو‌یه‌وه، ده‌لی: نای چهند کسرویشکی هه‌ژاره، ئەه‌ی نازانی ماسی له ناو ئاودا ناخنکی و نیشتمانی ئەوه و ئەگه‌ر لێی بێته ده‌روه ده‌مریت، (مه‌ریوان نامیق، نیسانی ۲۰۱۸، ژ ۲۶۶، ل ۱۷) ، ئەمانه‌ش وهک نیشانه‌یهک بو ژینگه و شوینی ژیا‌نی ماسی و بو گۆرانکاریی و پاراستنی ژیا‌نی ماسیه‌کان له ئاودا، په‌یامیک به‌ مندا‌له‌کان ده‌لی: ماسی له ئاوه‌کان ده‌نه‌هینن، چونکه گه‌ر له ئاودا بێته ده‌روه ده‌خنکی، ئەمەش په‌یامی سهر‌کی چیرۆکه‌که‌یه، که‌وا ئاو نیشتمانی ماسیه و گه‌ر لێی بێته ده‌روه ده‌مریت، ئەمەش ئەوه‌مان پی ده‌لینت: که چیرۆکه‌که گوزارشت له رووداوی سهر‌کی چیرۆکه‌که که‌وا (مه‌دلولی) چیرۆکه‌که‌یه ده‌کهن، کهواته: ناو‌نیشانه‌که ناو‌نیشانه‌کی ئاشکرا و تواوه‌یه، چونکه له‌ناو مه‌دلوله‌که‌ی ، ناو نیشتمانی ماسیه‌و تیدا ده‌ژیت و گه‌ر لێی بێته ده‌روه ده‌مریت تواوه‌ته‌وه.

(۱/۲-۱-۶) ناو‌نیشانی چیرۆکی (نارام و بولبوله‌که‌ی):

وهک نیشانه‌یه‌کی به‌هیز و فره‌لایه‌ن ده‌کریت چهن‌دین مانا و روانگه‌ی جیاواز له‌خو ده‌گریت، لیره‌دا شیکردنه‌وه‌کی ئەم ناو‌نیشانه ده‌کهن:

-بولبول له ناو‌نیشانه‌کی ، که داله وهک نیشانه‌یهک بو خوشی و گۆرانی و ژیا‌نی پر له هه‌ست گوزارشت دهکات .

-وهک نیشانه‌یه‌ک بو که‌سایه‌تیه‌کی گۆران‌بێژ گوزارشت دهکات ، که به‌هویه‌وه کاریگه‌رییه‌کی به‌هیز له‌سهر که‌سایه‌تیه‌کانی چیرۆکه‌که دروستدهکات .

-نارام وهک نیشانه‌یه‌ک بو نارامی و هه‌یمنی گوزارشت دهکات ، که مه‌به‌ستی له که‌سایه‌تیه‌کی نارام و هه‌یمن بێت.

-بولبول وهک نیشانه‌یه‌ک بو په‌یوه‌ندیی مروّف و ژینگه‌ی سروشتی گوزارشت دهکات ، ئەمەش

وهك ئامازهيكه بۆ ئهوهي، كه مرؤفهكان پهيوهندييهكي نزيك و گرنگان به ژينگهي سروشتييهوه هميه، واته: (ئارام و بولبولهكهي) ئامازه به پهيوهندييهكي نزيك و گرنگي مرؤف و ژينگه دهكات، ئهمهش وهك ئامازهيكه دهينزيت، بۆ ئهوهي مرؤفهكان دهين هوشياربييهكي زياتريان بۆ پاراستني ژينگهي سروشتي بهتاييهتي ئازه لان ههبيت.

كهواته: ناوينشاني (ئارام و بولبولهكهي)، وهك نيشانهيهك بۆ (خوشي، گوراني، و پهيوهنديي مرؤف و ژينگهي سروشتي) گوزارشت دهكات، بهلام ئهوهي جيگهي پرسياره، كه ئايا (مهلولول)ي ئهم چيروكه ئامازه بۆ ئهم (داله) دهكمن يان نا؟

له وهلامدا دهئين: ئارام و بولبولهكهي وهك نيشانهيهك بۆ خوشي و گوراني كاتيك ئارام و بولبولهكهي بهندكردوه، بولبولهكهي دهلي: ئهه ئاوازهي، كه دهيانچرم و ئيوه بينان خوشه، ئاوازي شيوهي بهندايتيه، بهلام ئيوه تيناگن و به دهنگي من دلخوش دهين، ئهوه له لاي ئارام وا دريدهخات كهوا چيز و خوشي لهه ئاوازهي بولبولهكهي و مردهگرنت، بهلام بولبولهكهي ئهوهي لاي بهندايتيه و نيو قهفزي له لا ناخوشه و حمز به ئازادكرني دهكات، ئاراميش گوزارشت له كهسايهتياهي ئارام دهكات، كهوا كاري گهورمكانه، لهبهر ئهوهي به ههر جوليهكي توره دهين و ههنديجاريش لنيدهدن و ههلسوكهوتهكانم سنووردار كراوه، كهچي ئهه بهه ژيانهي رازييه و وهكو بولبولهكهي نارهزايي دهر نابريت، ئهگهرچي حمزيش دهكات به ئارهزوي خوي ههلسوكهوت بكات، بهلام لهبهر خيزانهكهي به ناچاري به بارودوخهكه رازييه. ئارام و بولبولهكهي وهك نيشانهيهك بۆ: پهيوهنديي مرؤف و ژينگهي سروشتي و گورانكاري و پاراستن، كاتيك بولبولهكهي داواي ئازادكرن له ئارام دهكات، كهوا نايهويت له قهفيس بزي، بهلكو سهربهست بزي و چيز له جواني دونيا و مر بگريت و له ناسماندا به نازادي و سهربهستي بفرى (سوزان سوڤي، ته ممووزي 2019، ژ: 270، ل8)، ئهمه به خوينهري چيروكهكه، دهليت: كهوا نازهلكان به گشتي (پهلهومرمان بهتاييهتي)، ناييت له مالهوه له قهفيس بهند بكرين به مهبهستي جواني راگرتنيان و چيز و مرگرتن له ئاوازهكه يان، چونكه ئههوان ئهه ئاوازه به شيوهني كويله و بهندايتيه تيدهگن، ههروهه ئههوان بۆ ئهوه خولقاون له سروشت، بزين نهك، له ناو قهفيس، كهواته: مندلان ناييت گيانداران، پهلهومر له مالهوه به مهبهستي خوشهويستي بهند بكن، بهلكو ئههوان له ژينگهي سروشتي دهزين.

كهواته: ئههوانه ئههومان بۆ دهردهخات، كهوا (دالي) چيروكهكه، گوزارشت له رووداوي سهرهكي، كه مههلولولي چيروكهكهي دهكمن، كهواته: ناوينشان كه ناوينشانهكي تهاويه، چونكه لهناو مههلولوهكهي بهتهواوي تهاوتهوه.

(۷-۱-۱/۲) ناو نیشانی چیرۆکی (سهیدهوان) :

وهك ناو نیشانی تایبیت و فره لایهنه و کاریگهره ، كه چهن دین مانای جیاواز له خو دهگرتیت، نهم ناو نیشانه دهتوانیت نامازه به چهن دین بیروكه و مانای گرننگ بکات، لیره دا شیکردنهمه ی نیشانهکانی نهم ناو نیشانه دهکهن :

-سهیدهوان، وهك نیشانهیهك بو كه سایهتییهکی دیاریکراو، كه ناوهکی (سهیدهوان)ه، بیان ناز ناوهکی (سهیدهوان)ه .

- سهیدهوان، وهك نیشانهیهك بو پهیوهندی مرؤف و سروشت و گهشهکردنی كه سایهتی دهر دهکویت، كه پهیوهندی نیوان مرؤف و سروشت بو گهشهکردنی كه سایهتی و پیشکوتن گرننگه.

-سهیدهوان ناز ناویکه، وهك نیشانهیهك بو هیز و نازایهتی گوزارشت دهکات ، كه دهتوانیت کاریگهریهکی به هیز له سهر كه سایهتییهکانی چیرۆکهکه دروستبکات، نهمش وهك نامازهیهك دهر ببنریت ، كه چیرۆکهکه باس له هیز و نازایهتییهکی دیاریکراو دهکات.

-سهیدهوان، وهك نیشانهیهك بو پهیوهندی مرؤف و ژینگه ی کومه لایهتی گوزارشت دهکات ، نهمش نامازه بهوه دهکات، كه مرؤفهکان پهیوهندییهکی نریک و گرنگیان به ژینگه ی کومه لایهتی ههیه، نهمش بهواتای نهوه دیت، كه ناو نیشانی (سهیدهوان) دهکرت نامازه به پهیوهندییهکی نریک و گرنگی مرؤف و ژینگه ی کومه لایهتی، كه مرؤفهکان هوشیاریهکی زیاتریان بو پاراستنی ژینگه ی کومه لایهتی ههینت، نهمش مانای وایه ناو نیشانی (سهیدهوان) دهکرت نامازه بو گوزارکاری و پاراستنی ژینگه ی کومه لایهتی بکات .

-ناو نیشانی (سهیدهوان) وهك نیشانهیهك بو: (هیز، نازایهتی، پهیوهندی مرؤف و ژینگه ی کومه لایهتی، گهشهکردنی كه سایهتی) دهر دهکویت.

کهواته: كه نهمانه دالی نهم چیرۆکهنه، لیره دا نهوه ی جیگه ی پرسیاره، نایا مهلولی نهم چیرۆکه بو نهمه وهکو توژهر و رهخنهگریک گوزارشت له چی دهکهن؟

-لهولامدا دهلین: ناو نیشانی (سهیدهوان) وهك نیشانهیهك بو كه سایهتی راوچیهکی به هیز له گهل تاژییهکی دهر دهکویت، کاتیک روژانه له دارستان ههولی راوکردنی نازه لهکان و پهلهوهر مکان دهن، بهلام نایا نهم کاره تا کوتایی بهردوامی دهینت؟ به تایبتهی لهو کاته ی (سهیدهوان) توشی چهن جوهر نهخوشیهک دهینت، وهك: (ورگی بهر دهینتوه، تووکی سهری هلهدهورن، بهرخه بابهی هلهدهچورن، دهستهکانی شور دهنهوه، به نهستهم دهیتوانی ههسته سهر پئ، داردهستیکیان له دارستان بری بوپان کرد به گۆچان، دکتور مکانی گوتیان: نابی گوشت بخوات، بویه تاژییهکه ی بهرلهای دارستان کرد، نهمش وهك نهوه دهر دهکویت، كه ههر چهنده بههیزبیت، هیزیک دهتوانیت گوزارکاری له شتهکان بکات، کهوا کاریگهری له سهر كه سایهتی راوچی (سهیدهوان) دهکات و تاژییهکesh راوچیهکی نازبوو، کهچی له کوتایی گورگهکان ورگیان دری و راویان کرد (سه لاج نیساری، تشرینی یهکه می ۲۰۱۷، ژ: ۲۶۰، ل ۴)، نهمانش وهك نیشانهیهکه بو پهیوهندی مرؤف

(کەسایەتییەکی دیاریکراو) و ژینگەیی سروشتی و کۆمەڵایەتی، گەشەکردنی کەسایەتییەکانیش دەر دەکەوێت، پەیمای چیرۆکەکش لەو هەدا کۆکراوەتەوه، کە زۆلم تا سەر نییە، هەموو زالمەک زەوارەکی هەبە، بۆیە پێویستە خۆمان دووربگرین لەو کردەویە، چونکە چ بچینی ئەو هی دە دوورییەوه .

کەواتە: ئەوانە ئەومان بۆ دەر دەخات، کەوا (دالی) چیرۆکەکە، گوزارشت لە رووداوی سەرەکی کە زۆلم تا سەر نییە رۆژیک دادیت هەر ئەنجامەکەمی دەر دەکەوێت ، کە مەدلولی چیرۆکەکەم دەکەن، کەواتە: ناو نیشانان کە ناو نیشانەکی تەواویە، چونکە لەناو مەدلولەکەمی بەتەواوی تەواوەتەوه .

(۱/۲-۱-۸) ناو نیشانی چیرۆکی (ماسیە رەنگا و رەنگەهە):

و هەک نیشانیەکی بەهێز دەر دەکەوێت، چونکە دەتوانیت مانایەکی قوول و فراوان بۆ چیرۆکەکە بگەیهنیت، لەروانگەییەوه ئەم ناو نیشانە دەتوانیت ئامازە بە چەندین نیشانی بکات، لێرەدا شیکردنەوهی ئەم ناو نیشانە دەکەین:

- ماسی، و هەک نیشانیەکی بۆ ژیان و گەشەکردن دەر دەکەوێت، ئەمەش دەکریت ئامازەمەک بێت بۆ بەر دەوامی لە ژیاندا و گەشەکردنی.

- ماسی، و هەک نیشانیەکی بۆ نادیری دەر دەکەوێت، چونکە ماسی لە ژیر ناودا دەژی، ئەمەش دەکریت ئامازەمەک بێت بۆ نەهێنییەکانی ناو ژیان و پارێزگاریکردنی .

- ماسی، و هەک نیشانیەکی بۆ نازادی و جۆلە دەر دەکەوێت، چونکە ماسی دەتوانیت نیشانیەکی بێت بۆ نازادی بپێرێت، یان شتەک .

- رەنگا و رەنگ دەتوانیت نیشانیەکی جیاوازی فرە چەشنەیی بێت، واتە: نیشانیەکی جیاوازییەکانی ژیان، یان جیاوازی کەسایەتییەکان بێت .

- رەنگا و رەنگ دەتوانیت نیشانیەکی بێت بۆ هەماهەنگی و یەکگرتنی جیاوازی نیوان کەسایەتییەکان.

- رەنگا و رەنگ و هەک نیشانیەکی بۆ جوانی و رازاندنەوه دەر دەکەوێت، ئەمەش دەکریت ئامازەمەک بێت بۆ جوانییەکانی ژیان، یان جوانییەکانی دەریا و سروشت، یان جوانییەکانی ناخی کەسایەتییەکان ، یان دەروونی کەسایەتییەکان دەر بخت.

- ماسی و رەنگا و رەنگ بەیەکەوه، دەتوانیت و هەک نیشانیەکی بۆ پەيوەندیی مرۆف و سروشت گوزارشت بکات، کەوا مرۆف لە سروشتدا رووبەر ووی چەندین ناستەنگی جیاواز دبنەوه.

- ماسی و رەنگا و رەنگ بەیەکەوه نیشانیەکی بۆ دوور ووی، کە مەبەستی جیاوازی ژیانی کەسایەتییەکان بۆ گۆرانکاری لە ژینگەیی جیاواز دەر دەکەوێت .

کەواتە: ناو نیشانی ماسیە رەنگا و رەنگەهە، و هەک نیشانیەکی بۆ: (نادیری، نازادی و جۆلە،

جیاوازی، فرە چەشنەیی، هەماهەنگی و یەکگرتن، جوانی و رازاندنەوه ، پەيوەندیی مرۆف و ژینگەیی

سروشت) دەر دەکەوێت، کەواتە: ئەمانە دالی سەرەکی ئەم چیرۆکەم، لێرەدا ئەو هی جیگەیی

پرسیارە ئایا مەدلولی چیرۆکەکە گوزارشت لە چی دەکەن؟

له ولامدا دملټين: ماسی و هک نیشانه یهک بو نادیری و ژادایی و جوله و جیاواری و فره چشنی و همماهنگی و یهکگرتن و جوانی رازاندنوه و پهیوندی مروّف و سروشت دهردهکویت، کاتیک جوتیاریک هولوۍ راوکردنی ماسییه رنگا و رنگهکه ددات، بههوی ټو ریکهوتنهۍ کهوا لهگټلی ټنجامدات، ټومیه ماسییهکه لهبرامبر نازادکردنی شوینی مروارییهکانی پندهلټ، بهلام مرجه روژانه یهک دانه له مروارییهکانی بیات، نهک هموو مروارییهکانی بهیهکهوه، کهچی جوتیارهکه کاتیک ټو هموو مروارییه دهینی، تهماح دهگرتی و هموو مروارییهکانی بهیهکهوه دبیات، بهلام هر ټو کاتهۍ دهگاته سر زهوی، یهکسر هموو مروارییهکانی لی دهینته خولهمش، ماسییهکش، دملټ: ټمه ټنجامی تهماچی بو، ټمی نهمگوت روژانه یهک دانه مرواری بیه، ټومیش دملټ: من تهماحیم کرد ندهبوایه هموو مروارییهکان به یهکهوه بهیم (شادی بهکر همه صدیق، ٢٠٠٧، ژ: ١٣٨، ل٣)، شوینی مروارییهکان له لای ماسییهکه گوزارشت له نههینی و نادیری دهکات، که بهجوتیارهکه ددات لهبرامبر نازادکردنی، ټو ریکهوتنهۍ نیوان جوتیار و ماسییهکه، گوزارشته له یهکگرتن و جوانی شتهکانی سروشت، مرواری ژیر دریا و ناشرینی کهسایهتی تهماح دور و پابهند نهوون به ریکهوتنهکه، که له کوټاییدا رای خوی دهگوریت و هموو مروارییهکانی دبیات، ټممش و هک ټماژیهک بو جیاواری کهسایهتییهکان دهبیریت، پهیامی چیرۆکهکش لهودا کوکراوتنهوه، که

ټوهی شوین تهماح بکهویت، دواتر پهشمانی بهدوا دا دیت.

کهواته: ټمه مانای ټوه دهگټینی، کهوا (دالی) ټم چیرۆکه گوزارشت له (مهلولوی) سرهکیی

ټم چیرۆکه دهکات، ټممش ټوهمان بو دهردهخات، کهوا ناو نیشانهکه ناو نیشانهکی ټواومه، بههوی

ټوهی به تهواری له ناوی (مهلولوی) سرهکیی(دال)هکهدا ټواوتنهوه.

کهواته: لهبارهی پهیوندی ناو نیشان به ناو مروۆکهوه له(٧) ژماره چیرۆکهکانی مندالانی گوڤاری جگهر گوشهکان، که یهکه یهکه شیکردنهویمان بو ټنجامدرا، بروانه: خشتهکانی ژماره(١)، که لهخواروهدا هاتون:

خشتهی ژماره(١) ، لهبارهی پهیوندی ناو نیشان به ناو مروۆکهوه له (٧) ژماره له چیرۆکهکانی مندالانی گوڤاری جگهر گوشهکان بهنمونه دهردهخات.

ژ.ن. چیرۆکهکان	واتای ١م	واتای ٢م	واتای ٣م	واتای ٤م	واتای ٥م	واتای ٦م
١-ژینگه	ژینگهۍ سروشت	پهیوندی مروّف و ژینگهۍ سروشت	گورانکاری و پاراستن	هوشیاری مروّف بو پاراستنی ژینگه		
٢-کهندهسمه	نارامی دموون	پهیوندی مروّف و ژینگهۍ سروشت	خون و گورانکاری	پاراستنی ژینگه	هستی نهمری	نهخوشی
٣-ماسییه رنگا و رنگهکه	نازادی و جوله	پهیوندی مروّف و ژینگهۍ سروشت	همماهنگی و یهکگرتن	رازاندنوه	جیاواری و فرهچه شنی	نادیری
٤-نارام و بولبولهکهی	خوشی	پهیوندی مروّف و ژینگهۍ سروشت	گورانی			
٥-سهیدومان	هیز/ نازایهتی	پهیوندی مروّف و ژینگهۍ سروشت	گهشهکردنی کهسایهتی			

		ژینگه وشو ینی ژیان	گورانکاری ی و پاراستن	پهوندیی مروّف و ژینگه سروشت	ژیان و گهشه	۶-نیشتمانی ماسی
			رووداو و گورانکاری ی و پاراستن	پهوندیی مروّف و ژینگه سروشت	ژیان و گهشه	۷-بهسرهاتی درمختهکان

له خشتهی ژماره (۱) دهردهکویت، که هر (۷) چیرۆکهکان، ناومرۆکی چیرۆکهکان لهگهڵ ناونیشاندا گونجاون، بهلام له واتای پهوندی مروّف و ژینگه سروشتی هاوبهشن، کهچی له واتاکانی تر جیاوازی لهنیوانیان دهردهکویت.

نهجامهکان:

۱- ناونیشان کللی کردنهوی چیرۆکه، چیرۆک ناونیشان تهواوکهری بهکترن.

۲- لهشیکردنهوی ناونیشان و ناومرۆکی چیرۆکهکانی گوڤاری (جگهرگۆشهکان) بۆمان دهردهکویت، که:

أ- هر یهکه له (۷) چیرۆکهکانی: (ژینگه، کهندهسمه، ماسیه رهنگاورهنگهکه، ئارام و بولبولهکهی، سهیدهوان، نیشتمانی ماسی، بهسرهاتی درمختهکان) له یهکی له واتاکانیان گوزارشت له: (پهوندیی مروّف و ژینگه سروشت) دهکن، ئەمەش بەخالی سهرمکی و هاوبهشی نیوانیان دادهنریت، کهواته: ئەمه وکو هوشارییهکه بۆخوینهران بۆ پاراستنی زیاتری ئەم ژینگهیه.

ب- هر (۷) له چیرۆکهکانی: (ژینگه، کهندهسمه، ماسیه رهنگاورهنگهکه، ئارام و بولبولهکهی، سهیدهوان، نیشتمانی ماسی، بهسرهاتی درمختهکان) له (۵) بیان، وانا جیاوازهکانیان نامازه به واتای باش و برۆکهی نهرنیهکان دهکن، بهلام چیرۆکهکانی: (کهندهسمه، ماسیه رهنگاورهنگهکه) له واتای (۶) دا گوزارشت له واتای نهرنیهکانی: (لاوازی و نهخۆشی، نادیری) دهکن، ئەمەش بەتاکه خالی جیاوازی نیوان ئەم چیرۆکهکانه دادهنریت.

ج- ئەو (۷) چیرۆکهکانی که له (۵) واتادا نامازه به شتی نهرینی و باش دهکن، ئەمەش کاریگهری لهسهر دهررونی خوینهر دروسندهکات، بههۆیهوه سهرنجر اکیشی بۆ چیرۆکهکه دستهبرکردوه، ئەمه به خالکی گرنگ دادهنریت

بۆ خۆئىنەرانى ئەم چىرۆكانە، كەوا لە ژيانى رۆژانهيان سوودى لىومر بگرن، بەلام (٢) لە چىرۆكەكانى: (كەندەسمە، ماسىيە رەنگاۋ رەنگەكە)، كە نامازە بەواتاى نەرى دەكەن، ئەو جىگەى نامازەى ئەمەيە بە واتا نەرىنيەكان ئەو گرافتە نەرىنيە چارەسەر كراوە، واتە: خزمەتپان بەيەكتى كەردووە و پەيامى چىرۆكەكەى بە خۆئىنەران گەياندووە، كە ئەمەش چىرۆخۆشپىيەكى تايپەتى بۆ خۆئىنەرانى ئەم چىرۆكانە وەديھيناوہ.

د- پەيوەندى نىوان ناوئىشان و ناوەرۆكى نمونەى ھەر (٧) لە چىرۆكەكانى: (ژىنگە، كەندەسمە، ماسىيە رەنگاۋرەنگەكە، ئارام و بولبولەكەى، سەيدەوان، نىشتمانى ماسى، بەسەرھاتى درەختەكان) ، پەيوەندىيەكى تەواو كاريبە ، نەك دژيەك ، چونكە ناوئىشانەكان بە تەواوى لەناو ناوەرۆكى چىرۆكەكان رەنگيداۋەتەوہ ، بۆيە ناوئىشانەكان ناوئىشاھەكى تەواون .

المصادر والمراجع

-باللغة الكردية:

- موكرىاني، هزار (١٩٦٠)، قاموس ھمبانا بورينا، دار روجھلات للطباعة، أربيل.

- مردوخ، عبد الله (١٩٦٠)، قاموس مردوخ، قاموس كردي-كردي، دار كردستان للطباعة، أربيل.

- باللغة العربية:

-ابن المنظور (١٩٩٧)، لسان العرب، دار الصادرة للطباعة والنشر، مجلد ٢، لبنان.

-ابن فارس، احمد (١٩٧٩)، معجم مقاييس اللغة، ت: عبدالسلام محمد هارون، دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع، ج ٤ .

-البستاني، بطرس (١٩٨٧)، محيط المحيط، قاموس مطول للغة العربية، مكتبة لبنان، مجلد ١، بيروت.

-الغدامى، عبدالله محمد (١٩٩٨)، الخطيئة والتفكير، الهيئة المصرية العامة للكتاب، ط ٤، مصر.

-بازى، محمد (٢٠١٢)، العنوان فى الثقافة العربية (التشكيل و مسالك التأويل)، منشورات الاختلاف، ط ١، الجزائر.

-بن مالك، رشيد (٢٠٠٦)، السيميائيات السردية، الطبعة الاولى، دار مجد الادبى للنشر والتوزيع، الاردن.

-حسين، خالد حسين (٢٠٠٧)، فى نظرية العنوان (مغامرة التأويل فى شؤون العتبة النصية)، دار التكوين للتأليف والترجمة والنشر، ط ١، دمشق .

-حسين، خالد (٢٠٠٨)، شؤون العلامات (من التفسير الى التأويل)، دار التكوين للتأليف والترجمة والنشر، ط ١، دمشق، سوريا.

-حليفي، شعيب (٢٠٠٥)، هوية العلامات فى العتبات وبناء التأويل، دار الثقافة للنشر والتوزيع، ط ١، المغرب.

-حمدي، صفية بنت عبده (٢٠١٥)، العنوان فى الرواية السعودية، الاطروحة دكتورا، فرع الادب والنقد، كلية اللغة العربية، جامعة ام القرى، المملكة العربية السعودية.

-دفة، بلقاسم (٢٠٠٠)، علم السيميائى والعنوان فى النص الأدبى، الملتقى الوطنى الأول السيميائى والنص الادبى، منشورات الجامعية، فى ٨/٦ بسكره .

-رحيم، عبدالقادر (٢٠١٠)، العنونة، دار التكوين للتأليف و الترجمة والنشر، ط ١، سوريا.

-رواينية، طاهر(١٩٩٥)، شعرية الدال في بنية الاستهلال في السرد العربي القديم ضمن الماشئة والنص الأدبي، أعمال ملتقى معهد اللغة العربية وادابها، منشورات جامعة بابل مختار، عناية، ١٥-١٧ ماي، الجزائر.

-شامى، عامر جميل(٢٠١٢)، العنوان والاستهلاك في مواقف النظرى، عامر جميل، دار حامد للنشر والتوزيع عمان، الاردن.

-شقروش، شادية(2000)، سيمياء العنوان في ديوان (مقام البوح) للشاعير(عبدالله العشى)، الملتقى الوطنى الأول، منشورات الجامعة بسكرة، جامعة العربي التبسي، ٧\8نوفمبر، العدد 01 .

-عبدالنور، جبور(١٩٩٨)، المدخل العربي فرنسى عربى، دار العلم للملايين، ط٤، بيروت.

-علاش، سعيد (١٩٨٥)، معجم المصطلحات الادبية المعاصرة، ط١، دار الكتاب لبنانى، لبنان .

-قطوس، بسام(٢٠٠٨)، سيمياء العنوان، ط١، وزارة الثقافة، عمان، الاردن.

-مفتاح، محمد(١٩٩٠)، ديناميه النص تطير وانجاز، المركز الثقافى العربى، لبنان.

-هياس، خليل شكرى(٢٠١٦)، القصيده السيره الذاتية-بنية النص وتشكيل الخطاب، دار غيداء للنشر والتوزيع، ط١، لبنان.

-وهبة، مجدى(١٩٨٤)، معجم المصطلحات العربييه فى اللغة والادب، ط٢، مكتبة لبنان، بيروت.

- باللغة الفارسية:

- عباس، غلامحسن (٢٠١٦)، فرهنك عباسى، دار نشر كنجينا، الطبعة الثالثة، طهران.

- عميد، حسن (١٩٥٨)، فرهنك مردوخ، عبد الله (١٩٦٠)، قاموس مردوخ، قاموس كردي-كردي، دار كردستان للطباعة، أربيل.

- معين، محمد (2010)، فرهنك معين، المجلد 3، دار نشر أمير كبير، طهران.

- باللغة تينجلىزى و فرنسى:

Grard Gennet (1987) ,Poe Tique, Editions du Senuli ,Paris .

Jones&Hartman& Setter, Daniel&James&Jane(1995), Cambridge English Dictionary, Cambridge University Press, Ingltara.

Murray&Wenar&Sembsun,James&Adnund&Sun(1989), Oxford English Dictionary,Oxford University Press, Ingltara.

Weather ford ,Jack (2004), Genghis Khan and the making of the modern world ,Grown publishing ,New York .

ب-البحث:

-المطوى، محمد الهادى(١٩٩٩)، شعرية عنوان كتاب الساق على الساق فيما هو القاريات، مجلة عالم الفكر، المجلس الوطنى للثقافة والفنون والادب، مجلد ٢٨، ع١٤، سبتمبر، الكويت .

-حمداوى، جميل(١٩٩٧)، السيميوطيقا والعنونة، مجله عالم الفكر، المجلس الوطنى للثقافة و الفنون والادب، مج ٢٨، مارس، الكويت .

-مداس، أحمد(٢٠٠٦)، العنونة في الخطاب الشعري، مجلة المخبر، منشورات قسم الادب العربي، كلية الاداب والعلوم الاجتماعية والانسانية، جامعه محمد خيضر، بسكرة، ع ٣.

ج-مجلة:

- بيام رفيق، مجلة زوايا الكبد، قصة "مغامرات الأشجار"، يناير 2018، ص: 263
- محمد عمر، مجلة زوايا الكبد، قصة "البيئة"، فبراير 2018، ص: 264
- سوزان سوفي، مجلة زوايا الكبد، قصة "آرام والعصفور"، يوليو 2018، ص: 270
- صلاح نصاري، مجلة زوايا الكبد، قصة "السيّدوان"، أكتوبر 2017، ص: 260
- صلاح نصاري، مجلة زوايا الكبد، قصة "كندسمة"، يناير 2018، ص: 263
- شادي بكر حمه صديق، مجلة زوايا الكبد، قصة "السمكة الملونة"، 2007، ص: 138
- مريوان نامق، مجلة زوايا الكبد، قصة "وطن السمك"، أبريل 2018، ص: 266

References

A. Books

Kurdish

Mukriani, H. (1960). *Hambana Borina dictionary*. Rojhelat Printing House.

Mardukh, A. (1960). *Mardukh dictionary: Kurdish–Kurdish dictionary*. Kurdistan Printing House.

Arabic

Abdul Nour, J. (1998). *Arabic–French/ French–Arabic dictionary*. Dar Al-Ilm Lil-Malayin.

Al-Ghadami, A. M. (1998). *Sin and thought* (4th ed.). Egyptian General Book Authority.

Alwash, S. (1985). *Dictionary of contemporary literary terms* (1st ed.). Dar Al-Kitab Al-Lubnani.

Bazi, M. (2012). *The title in Arab culture: Formation and paths of interpretation* (1st ed.). Ikhtilaf Publications.

Bin Malik, R. (2006). *Narrative semiotics* (1st ed.). Dar Majd Al-Adabi.

Bustani, B. (1987). *Muhit al-Muhit: A comprehensive dictionary of the Arabic language* (Vol. 1). Lebanon Library.

- Daffa, B. (2000). *Semiotics and the title in the literary text*. University Publications.
- Hamdi, S. A. (2015). *The title in the Saudi novel* (Doctoral dissertation, Umm Al-Qura University).
- Halfi, S. (2005). *The identity of signs in thresholds and the construction of interpretation* (1st ed.). Dar Al-Thaqafa.
- Hayas, K. S. (2016). *The autobiographical poem: Text structure and discourse formation* (1st ed.). Dar Ghida.
- Hussein, K. H. (2007). *On the theory of the title: The adventure of interpretation in textual threshold issues* (1st ed.). Dar Al-Takwin.
- Hussein, K. (2008). *Affairs of signs: From encryption to interpretation* (1st ed.). Dar Al-Takwin.
- Ibn Faris, A. (1979). *Dictionary of language standards* (A. S. M. Harun, Trans., Vol. 4). Dar Al-Fikr.
- Ibn Manzur. (1997). *Lisan al-Arab* (Vol. 2). Dar Sadir.
- Moftah, M. (1990). *Text dynamics: Framing and completion*. Arab Cultural Center.
- Qatous, B. (2008). *Alchemy of the title* (1st ed.). Ministry of Culture.
- Rahim, A. Q. (2010). *Title*. Dar Al-Takwin.
- Rawanieh, T. (1995). *The poetics of the signal in the structure of the initiation in ancient Arabic narrative*. Babi Mokhtar University Publications.
- Shami, A. J. (2012). *Title and consumption in theoretical contexts*. Dar Hamed.
- Shaqroush, S. (2000). *The semiology of the title in the poetry collection "Maqam Al-Buh"*. Biskra University Publications.
- Wahba, M. (1984). *Dictionary of Arabic terms in language and literature* (2nd ed.). Lebanon Library.

Persian

- Abbas, G. M. (2016). *Farhang Abbasi* (3rd ed.). Ganjina Publishing House.
- Ameed, H. (1958). *Farhang-e Amid*. Amir Kabir Publishing House.
- Moin, M. (2010). *Farhang-e Mo'in* (Vol. 3). Amir Kabir Publishing House.

English and French

Genette, G. (1987). *Poétique*. Éditions du Seuil.

Jones, D., Hartman, J., & Setter, J. (1995). *Cambridge English dictionary*. Cambridge University Press.

Murray, J., Wenar, A., & Simpson, J. (1989). *Oxford English dictionary*. Oxford University Press.

Weatherford, J. (2004). *Genghis Khan and the making of the modern world*. Crown Publishing.

B. Research Articles

Al-Mutawa, M. A. (1999). The poetics of the title in the book *Leg over leg: What continents are like*. *Alam Al-Fikr*, 28(1).

Hamdawi, J. (1997). Semiotics and titling. *Alam Al-Fikr*.

Madas, A. (2006). Titling in poetic discourse. *Al-Mukhbar Journal*, (3).

C. Magazine Articles

Bakr Hama Sadiq, S. (2007). The colorful fish story. *Zawyat Magazine*, p. 138.

Namik, M. (2018, April). The homeland of fish. *Zawyat Magazine*, p. 266.

Nisari, S. (2017, October). The story of Saydawan. *Zawyat Magazine*, p. 260.

Nisari, S. (2018, January). The story of Kandasma. *Zawyat Magazine*, p. 263.

Omer, M. (2018, February). The environmental story. *Zawyat Magazine*, p. 264.

Rafiq, P. (2018, January). The adventures of the trees. *Zawyat Magazine*, p. 263.

Sufi, S. (2018, July 9). The story of Aram and the nightingale. *Zawyat Magazine*, p. 270.

لیستی سەرچاوهکان:

أ-پهه تووک:

-بهزمانی کوردی:

- موكرياني، همزار(١٩٦٠)، فسر همنگي همبانه بؤرينه، چاپخانهى رۆژههلات، هوليزر.
- مهردوخ، عبدوللا(١٩٨٧)، فسر همنگي مهردوخ، فسر همنگيكي كوردى-كوردى، چاپخانهى كوردستان، هوليزر.
- بهزمانى عهريه:
-ابن المنظور(١٩٩٧)، لسان العرب، دار الصادرة للطباعة والنشر، مجلد ٢، لبنان.
-ابن فارس، احمد (١٩٧٩)، معجم مقاييس اللغة، ت: عبدالسلام محمد هارون، دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع، ج٤، بيروت .
-البستاني، بطرس(١٩٨٧)، محيط المحيط، قاموس مطول للغة العربية، مكتبة لبنان، مجلد ١، بيروت.
-الغدامى، عبدالله محمد(١٩٩٨)، الخطيئه والتفكير، الهيئه المصرية العامة للكتاب، ط٤، مصر.
-بازى، محمد(٢٠١٢)، العنوان فى الثقافة العربية (التشكيل و مسالك التأويل)، منشورات الاختلاف، ط١، الجزائر.
-بن مالك، رشيد(٢٠٠٦)، السيميائيات السردية، الطبعة الاولى، دار مجد الادبى للنشر والتوزيع، الاردن.
-حسين، خالد حسين(٢٠٠٧)، فى نظرية العنوان (مغامرة التأويل فى شؤون العتبة النصية)، دار التكوين للتأليف والترجمة والنشر، ط١، دمشق .
-حسين، خالد(٢٠٠٨)، شؤون العلامات (من التفسير الى التأويل)، دار التكوين للتأليف والترجمة والنشر، ط١، دمشق، سوريا.
-حليفي، شعيب(٢٠٠٥)، هوية العلامات فى العتبات وبناء التأويل، دار الثقافة للنشر والتوزيع، ط١، المغرب.
-رحيم، عبدالقادر(٢٠١٠)، العنونة، دار التكوين للتأليف و الترجمة والنشر، ط١، سوريا.
-شامى، عامر جميل(٢٠١٢)، العنوان والاستهلاك فى مواقف النظرى، عامر جميل، دار حامد للنشر والتوزيع عمان، الاردن.
-عبدالنور، جبور(١٩٩٨)، المدخل العربى فرنسى عربى، دار العلم للملايين، ط٤، بيروت.
-علواش، سعيد (١٩٨٥)، معجم المصطلحات الادبية المعاصرة، ط١، دار الكتاب لبناى، لبنان .
-قطوس، بسام(٢٠٠٨)، سيميائى العنوان، ط١، وزارة الثقافة، عمان، الاردن.
-مفتاح، محمد(١٩٩٠)، ديناميه النص تنظير وانجاز، المركز الثقافى العربى، لبنان.
-هياس، خليل شكرى(٢٠١٦)، القصيده السيريه الذاتية-بنية النص وتشكيل الخطاب، دار غيداء للنشر والتوزيع، ط١، لبنان.
-وهبة، مجدى(١٩٨٤)، معجم المصطلحات العربية فى اللغة والادب، ط٢، مكتبة لبنان، بيروت.
- بهزمانى فارسى:
-عباس، غلامحسن(٢٠١٦)، فرهنك عباسى، انتشارات گنجينه، چاپ سيههم، تهران.
-عميد، حسن(١٩٥٨)، فرهنك عميد، انتشارات امير كبير، چاپ سيههم، تهران .
-معين، محمد(٢٠١٠)، فرهنك معين، جلدى سيههم، انتشارات امير كبير، تهران.

-بهزمانی نینگلیزی و فہرہنسی:

Genette, G. (1987). *Poétique*. Éditions du Seuil.

Jones, D., Hartman, J., & Setter, J. (1995). *Cambridge English dictionary*. Cambridge University Press.

Murray, J., Wenar, A., Simpson, J., Edmund, A., & Sun, S. (1989). *Oxford English dictionary*. Oxford University Press.

Weatherford, J. (2004). *Genghis Khan and the making of the modern world*. Crown Publishing.

ب-تیز:

حمدي، صفية بنت عبده (2015)، العنوان في الرواية السعودية، الاطروحة دكتورا، فرع الادب والنقد، كلية اللغة العربية، جامعة ام القرى، المملكة العربية السعودية.

ج-تويزينهوه:

رواينية، طاهر (1995)، شعرية الدال في بنية الاستهلال في السرد العربي القديم ضمن الماشئه والنص الادبي، اعمال ملتقى معهد اللغة العربية وادابها، منشورات جامعة باي مختار، عنابه، 15-17 ماي، الجزائر.

شقروش، شادية (2000)، سيمياء العنوان في ديوان (مقام البوح) للشاعير (عبدالله العشى)، الملتقى الوطني الأول، منشورات الجامعة بسكرة، جامعة العربي التبسي، 17 نوفمبر، العدد 01

المطوى، محمد الهادي (1999)، شعرية عنوان كتاب الساق على الساق فيما هو القاريات، مجلة عالم الفكر، المجلس الوطني للثقافة والفنون والادب، مجلد 28، ع 1، سبتمبر، الكويت .

حمداوى، جميل (1997)، السيميوطيقا والعنونة، مجله عالم الفكر، المجلس الوطني للثقافة و الفنون والادب، مج 28، مارس، الكويت .

مداس، أحمد (2006)، العنونة في الخطاب الشعري، مجلة المخبر، منشورات قسم الادب العربي، كلية الاداب والعلوم الاجتماعية والانسانية، جامعه محمد خيضر، ع 3، بسكرة.

دفة، بلقاسم (2000)، علم السيمياء والعنوان في النص الأدبي، الملتقى الوطني الأول السيمياء والنص الادبي، منشورات الجامعة، في 8/6 بسكرة .

د-گؤفار:

-بهزمانی کوردی:

پعیام رھفیق، گ. جگەرگۆشەکان، چیرۆکی بەسەرھاتی درمختەکان، کانونی دووھمی 2018، ژ: 263.

محەمەد عومەر، گ. جگەرگۆشەکان، چیرۆکی ژینگە، شوباتی 2018، ژ: 264.

سۆزان سۆفی، گ. جگەرگۆشەکان، چیرۆکی نارام و بۆلوبولەکەمی، تەمووزی 2019، ژ: 270.

سەلاح نیساری، گ. جگەرگۆشەکان، چیرۆکی سەیدەوان ، تشرینی یەکمەمی 2017، ژ: 260.

- سه‌لأح نیساری، گ. جگهرگوشه‌كان، چيروكي كه‌نده‌سمه ، كانونى دووه‌مى ۲۰۱۸، ژ: ۲۶۳.
- شادى به‌كرحه‌مه‌صديق، گ.جگهرگوشه‌كان، چيروكي ماسييه‌ره‌نگاو ره‌نگه‌كه، ۲۰۰۷، ژ: ۱۳۸.
- مه‌ريوان ناميق، گ. جگهرگوشه‌كان، چيروكي نيشتمانى ماسى ، نيسانى ۲۰۱۸، ژ ۲۶۶.